

ცხოვრება და ხელოვნება

№ 2 კვირეული ჟურნალი. 1910 წ. 19 დეკ. № 2

მიიღება ხელის მოწერა

ყოველ კვირეულ ჟურნალზე (გამოდის 12 დეკემბრიდან).

ცხოვრება და ხელოვნება

ფასი: წლიურად 5 მან. ნახევარი წლით 2 მან. 50 კ. ცალკე ნომერი 10 კ.

ფულის შემოტანა შემძლება ნაწილ-ნაწილად, არა ნაკლებ ათი შაურისა. რედაქციამ მიმართა ყველა ქართველ მწერლებს, მეცნიერთა და მხატვარ-ხელოვანთათვის ნაწარმის მიღებისათვის. — გასუფილდებათა რედაქტორებს.

პუბლიცისტიკა	ფ. გოგიანიშვილი.	მედიცინა	ვ. დამბაშიძე.
სატყვა-კაზმული მწერლობა	შ. აკა-გვისხინდელი.	მისიკა	ზ. ფაღასიშვილი.
(ბელეტრისტიკა.)		დრამა	ვ. შადვაშვილი.
სიტყვა-წუთბილი მწერლობა	კ. მ—ლი.	სასცენო ხელოვნება	ვ. მუსხიშვილი.
(პოეზია)		კვიტიკა და ბიბლიოგრა.	ი. ვართაგავა.
პედაგოგიკა	ა. მდივანი.	ბუნების მეტყველება	ს. იაშვილი.
მხატვრობა და ქანდაკება	ი. ნიკოლაძე.	მიმოხილვა	ვ. გუნია.
ისტორია	ს. კაკაბაძე.		

რედაქტორ-გამომცემელი ნ. ლორთქიფანიძე.

პირველ ნომრიდან დაიწყება ბეჭედა „როსტომიანისა“ (ფინდუსის შკჰანსის) და შ. დადიანის დრამის „მღვიმეში“.

რედაქცია. თფილისი, სათავად-აზნაურო ქარვასლა თეატრის გვერდზედ, ტელეფონი № 862. ხელის მოწერა მიიღება აგრეთვე თეატრის კასაში; წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში; გოლოვინის პროსპექტზე ი. კიკნაძის წიგნის მაღაზიაში „Новая Рѣчь“.

Адреса: Тифлисъ, Дворянская, д. дворянства, рядомъ съ театромъ. Редакция „Цховреба да Хелოვნება“ რედაქცია ღიაა —10—3 ს.

ზინაარსი: 1. კ. მესხი—დ. 5—**შვილი**; 2. პოეზია და ესთეტიკა—**მ. ბ.—ჩუბინაძე**; 3. **ქრონიკა**—**ნ. ბ.—პიჭილიაძე**; 4. ძირითადი კანონი—**მ. ზვავაძე**; 5. ლექსი შემოდგომაში—**მ. ბ.—პიჭილიაძე**; 6. ბარელეთი—**არ. აბ—ი**; 7. ქუთაისის დრამატული დასი—**დ. მ.**; 8. სიზმარი და სინამდვილე—**მ. გოგუაძე**; 9. ნიღრის ძღვენი—**დ. კილოსამიძე**—10. დრამა—**მ. დადიანი**.

შენაშვნა. ლექსი „ნისლი“ ეკუთვნის ბ-ნ ი. გრიშაშვილს, და არა ა. შან-შააშვილს.

ა ბ მ ნ ტ უ რ ა

ძვირი ჯდება.

გ თ ხ რ ე უ თ ქ უ რ ნ ა ლ ი წ ლ ი უ რ ა თ ა ნ თ ვ ი უ რ ა დ
გ ა მ ო ი წ ე რ ო თ

ქართული თეატრი

ტელეფონი № 862. წარმოდგენა № 37.

კვირას, 19 დეკემბერს, 1911 წ.

ქართულ დრამატულ საზოგადოების დასის მიერ, წარმოდგენილ იქმნება პირველად ახალი ორიგინალური პიეზა:

მ ს ხ მ ე რ კ ლ ი

დრამა 3 მოქმედებად, ა. გუდუაწიანიშვილისა.

ამ პიესისათვის დახატულია ახალი დეკორაციები და შეკერილია ახალი ტანთ-საცმელები.

II.

შ ს ი რ ც ხ გ ი ლ ი ა

ვოდევლი 1 მოქმედებად, ვინ-განისა.

მონაწილეობას იღებს მთელი დასი.

ადგილების ფასი ჩვეულებრივია.

დასაწყისი საღამოს 8 საათზე.

ადმინისტ. ქართ. დრ. საზოგადოება.

რეჟისორი ვ. შალიკაშვილი.

გზით მავალნი გმირნი. ჩვენს მცხოვრებელ მსახიობებს დიდი გაჭირვება გამოუწვევია, როგორც მატერიალური, ხშირად ბევრნაირი სხვა დაბრკოლებაც შეხვედრიათ უმაღლეს გზაზე, მაგრამ გადულახავთ დაბრკოლება, მოუთმენიათ გაჭირვება და ბევრმა მათგანმა დღემდის მშვიდობიანად მოახწია, რომ მადლობელმა ახალთაობამ მათი ხანგრძლივი დიდი შრომისა და ღვაწლის გამო შესაფერი პატივი სცეს მათ.

ამ რჩეულ პირთ ეკუთვნის კ. მესხიც.

კ. მესხი დაიბადა 1859 წელს. ნიჭიერი ოჯახის შვილიმა სცენაზე მოღვაწეობა დაიწყო 1879/80 წლის სეზონიდან. ქართულს სცენას ემსახურებოდა როგორც მსახიობი, დრამატურგი და ანტრეპრენიორი. ქართველ საზოგადოებას იგი ხშირად უნახავს მრავალს სხვა და სხვა როლებში და ღირსეულადაც დაუფასებია; თავისი დრამებით მესხმა დიდი სიკეთე უყო ჩვენს თეატრს, მეტადრე სამუდამო დასის დაარსების პირველ ხანებში; როგორც ანტრეპრენიორი იგი თუმცა თბილისშიც იყო ვ. გუნიასთან ერთად, მაგრამ უფრო თვალსაჩინოა მისი მდღეაწეობა ქ. ქუთაისში, სადაც მან მტკიცე საფუძველი ჩაუყარა თავის დაულალავის შრომით მუდმივს ქუთაისის ქართულს სცენას 1888 წლიდან.

კ. მესხი, როგორც ძმა ნიჭიერ ჟურნალისტის სერგეი მესხისა, თვითონაც მოკლებული არ არის ამ უნარს; ხშირად იღებდა მონაწილეობას გაზეთებში, სადაც ათავსებდა უფრო იუმორისტულ წერილებს.

ამ გვარად კ. მესხმა თავისი ნიჭი და ძალა, რაც ქვეყნო შესწირა თავის სამშობლოს განათლებას და განსპეტაკებას.

წელს შეუხსრულდა მას ოც და ათი წელი, რაც იგი ემსახურება ქართველ ხალხს; ამიტომაც ქართ. დრ. საზოგადოებამ ითავა გაუმართოს კ. მესხს დღესასწაული 30 წლის მოღვაწეობისა 21 დეკემბერს სახაზინო თეატრში.

ვისურვებთ ჩვენს კოტეს დღეგრძელობას და კვლავაც შრომას ხალხის სასარგებლოდ.

პ რ ე ზ ი ი ს ე ს თ ე ტ ი კ ა .

მ. გ—ჩია.

„ამ ჟამად საქართველოში მნიშვნელოვანი ლიტერატურული მოძღვრებაო,— მესმოდა გზაზედ, როცა სამშობლოში ვბრუნდებოდი,—აკაკის იუბილემ ნათელჰყო ჩვენის ლიტერატურის სიცოცხლის ძალა და ახალგაზდა მწერლებიც დიდს უნარს იჩენნო.“ მეც მალე გრიბოედოვის ჩაცკვიით „ხომალდიდან ბაღში“, ე. ი. ერთს ქართულ სალიტერატურო საღამოზე მოვხვდი, და გულის ფანჯალით ყურს ვუგდებდი არა მარტო საღამოს მონაწილეთ, არამედ იმასაც, თუ გარშემო რა ჰხდებოდა. ვერავითარი ახალ მოძრაობის მსგავსი ვერ ვპოვე. იგივე გამოურკვევლობა ფორმისა და აზრისა, გამოურკვევლობა ლიტერატურულ მიმართულებათა; იგივე არევ-დარევა მწერალთა და საურთიერთო კავშირის უქონლობა, მთელს მწერლობას ერთი თვიური სალიტერატურო ჟურნალი არ მოეპოვება და ორიოდვე კვირეულიც ძლივს სულსა ჰღაფავს. პოეზიას თავი შეუფარებია ყოველ-დღიურ გაზეთებში! საქართველოს დაბა-ქალაქად კი რუსული გაზეთები სოკოსავით გამრავლებულა. ამას დაუმატოთ კიდევ ბ-ნ ფოცხვერაშვილის კონცერტზე ნანახი ფო-

ტოგრაფიული სახე ჩვენის მომავლის იმედისა.—ვერაფერი სურათია!

მაინც გვინდა სანუგეშო რამ ვპოვოთ. დაფუცადოთ, სეტყვიდან გადარჩენილნი და შთანასახნი განვითარდებიან. გვინდა სიცოცხლე,—ასეთია ადამიანის ბუნების საიდუმლო თვისება. გვინდა სიცოცხლის დამამშვენებელი ხელოვნებაც. მხოლოდ საჭიროა ახალ სწორე გზის გამოძებნა, რომ ქურუმნი და მსმენელნი არეულს მონასტერში არ ჰღალადებდნენ.

ხელოვნება ერის ცხოვრების განმაახლებელი და განმაფაჩიზებელია. ხელოვნების გავლენა იმდენად ძლიერია, რომ მის განვითარებას მოჰყოლია ხშირად დიადი საზოგადოებრივი ზრდა-განვითარება. თვით ხელოვანი არიან საუკეთესო წარმომადგენელნი და გამომხატველნი ერის ზნეობრივ-გონებრივი მისწრაფება—ვითარებისა და მოქმედებისა უკეთეს მომავალისათვის.

ხელოვნების არსისა და იდეალის გამორკვევა შეადგენს ესთეტიურ კრიტიკის საგანს. არის ესთეტიკა როგორც საზოგადოდ ხელოვნებისა, ისე მის კერძო დარგებისა ცალ-ცალკე, მაგალითად, მუსიკისა, მხატვრობისა და სხვ. რადგანაც ჩვენში ხელოვნების დარგებიდან მარტო პოეზიაა ჯერ-ჯერობით განვითარებული, ჩვენი მსჯელობაც შეეხება მგოლოდ პოეზიის ესთეტიკას. ჩვენ გვაქვს მხედველობაში უმთავრესად ის კრიტიკულ ფილოსოფიის ესთეტიკა, რომელიც განავითარა საფრანგეთში სახელ-განთქმულმა ფილოსოფოსმა შარლ რენუვიემ.*) ხოლო სანიმუშოდ

I. შანთაზია და ზონება.

პოეზიას აქვს თავისი განსაკუთრებული საშუალება შემოქმედებისა, რომელიც ეწინააღმდეგება ხშირად გონებასა, აზროვნებასა და იდეათა შედგენის ლოგიკურს წესებს. ეს რაციონალური წესები, მიღებული ფილოსოფიისა და მეცნიერებაში, არ უდგება პოეზიას. ეს უკანასკნელი ემყარება ფანტაზიასა და გრძნობაზე იმდენად მაინც, რამდენადაც ამ ორს თვისებას განვაცალკევებთ გონებისაგან. პოეტის სულში ჩვენ ვპოულობთ სამ-გვარს ნიჭს პირველ ხარისხისას, რაიცა ავსებს მის ნაწარმოებს სიდიადითა და სიმშვენიერით. პირველს მათგანს შეიძლება უწოდოთ ნიჭი **მითოლოგიისა**. იგი წარმოშობილია გამაპიროვნებელ ფანტაზიისაგან, საიდანაც გამომდინარეობს პოეტური შემოქმედება. მეორე მადლს შეადგენს **ზენაესობა sublime** იგი მდგომარეობს გრძნობათა ძალასა და სიმალღეში, ემოციათა სიღრმესა და ბუნების სანახაობათა გასაოცარს მიბაძვაში. სიტყვა „მიბაძვა“ უნდა გვესმოდეს არისტოტელის აზრით; იგი მართლდება ესთეტიკაში ესრედ-წოდებულ „თამაშის თეორიით“, რომელზედაც ქვევით გვექნება ლაპარაკი. მესამე არის ნიჭი **ფორმისა ანუ სტილისა**. ეგვეც ისევე აუცილებელია, როგორც ორი პირველი, და ნამდვილი დამახასიათებელია პოეტისა.

ფანტაზია პოეზიაში შეადგენს მითოლოგიურს ნიჭს, ვინაიდან მითოლოგია არის პირველ-ყოფილ ენის კონსტრუქციის ფორმა. ეს ნიჭი აპიროვნებს აზროვნების საგნებსა და აკუთვნებს მათ შემოქმედებასა და ვნებას, რაიცა აღინიშნება სიტყვით. პოეტური ფანტაზია ჰმოქმედებს **მეტამორფოზებითა** და გაპიროვნებით

*) იხ. შ. რენუვიეს *ჟურნალი Critique philosophique* და მასი წიგნი Victor Hugo le poète. გვექნება როგორც უცხოელთა, ისე ქართველ პოეტთა შემოქმედება

(პერსონიფიკაციით), რომელიც არსია მითოლოგიურ საშუალებებისა. ასეთი მაგალითები „ვეფხვის-ტყაოსნიდან“:

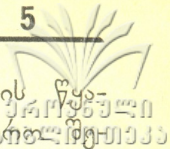
მზე, მტარილი, მუშათარი და ზუაფ ჩვენთვის ბნდებაან...

მისვე ხმისა სიტკბოსაგან წყლით ქვანიცა გამოსზდინან.“ —

იმავე მეტაფორების გვარისაა, რომელიც არისტოტელმა შეაქო ჰომეროსის პოეზიაში. ამ მეტაფორების წყალობით ჰომეროსი „უსულოს ასულიერება“ იმ მიზნით, რომ მოქმედება ენერგიულად გადმოეცა. არისტოტელს მოჰყავს მაგალითად ქვა, რომელიც ბრუნავს **ურცხვად**; ისარი, რომელიც **ფრინავს** და **ლამობს** ნიშანს მოხედვს; **გაშმაგებული** ჯირითი, ან შუბი, რომელიც **მოწადინებულია** სხეულის განგმირვას. მოკლედ ფანტაზიის მეთოდი ასე განიმარტება: „უმთავრესად იდენის განვითარების მსვლელობაში სხვა საჭირო იდეები არ უნდა მოვსთხოვოთ გონებას, ე. ი. იმ მსჯელობას, რომელსაც სიუჟეტი შეიცავს; ეს იდეები უნდა მოგვცეს იმ სურათებმა, რომელიც წარმოუდგება აზროვნებას სიტყვათა და თვით იდეათა ბუნებრივ კავშირის შედეგად“. პოეზია არამც თუ მისდევს ამ ირრაციონალს მეთოდს, არამედ საზოგადო იდეათა კავშირს იგი უმატებს კიდევ ისეთებს, რომელიც სრულიად კერძო და უცხოა რაციონალ ერთიანობისათვის და პირველხარისხიანობის ღირებულებისა პოეზიაში: ეგ არის ზომისა, რითმისა, ხმის ამაღლებისა, რაოდენობისა და რითმის იდეათა კავშირი.

ამ მეთოდის უფრო ნათელსაყოფლად საჭიროა შევადაროთ ფსევდო-კლასიკური, ან რაციონალურ პოეტები რომანტიკოსებს. რაციონალურ ლიტერატურულ სკოლაში პირველი საქმეა პროზა. რაციონალისტ პოეტი ჰფიქრობს პროზად; მას აქვს თავისი თემა; იკის დაახლოვებით, თუ რა იდეების დახმარებით განავითაროს ეს თემა. მისი საგანია მხოლოდ გამოსთქვას ეს იდეები სიტყვების განწესრიგებით, რაიცა ექვემდებარება მარცვალთა რაოდენობისა და ხმის ამაღლების განსაზღვრულ კანონებისა და რითმებისა. ფსევდო-კლასიკოსი ჯერ გონებით ადგენდნენ თავის აზრსა და აერთიანებდნენ იდეებს ლოგიკურის წეს-რიგით, შემდეგ ანაწილებდნენ გადაჭრილ რიცხვის ლექსებას და რითმებში. „რითმა არის მხევალი და უნდა გემორჩილებოდესო“, ამბობდა ბუალო თავის *L'Art poetique*-ში აქედან დაიწყო ის ნაწვალები ძებნა რითმისა, რაიცა აღიარა ასეთის გულ-უბრყვილობით „პარნასის კანონმდებელმა“. მაგრამ უნდა ვსთქვათ, მკაფიო და გადაჭრილ აზრის რითმად გამოსახვის დროს შეუძლებელია დამახინჯებისა და პერიფრაზების თავიდან აცილება.

მერე როგორა სძლევენ ამ სიძნელეს რომანტიული პოეტები? ეს „ფანტაზიის სკოლა“ სულ სხვანაირად იქცევა. რაიცა საზოგადო თემა აღებულია და მის განვითარების პირველი სიტყვები ნაპოვნია, ერთი ამ სიტყვათაგანი სდგას თითქოს „დარაჯად“. იგი მოთავსებულია დაწყებულს პოეტურ პერიოდში ლექსის ბოლოს. იგი „ანკესივით“ იზიდავს მეორე სიტყვას, რომელიც უნდა გამოდგეს პირველის რითმად და კიდევ შევიდეს ლექსთ-წყობაში მთავარ იდეის გამოსათქმელად. განა ეს პირველი სიტყვა შეუფარდდება თუ არა სასურველს იდეასა, ან სურათს? რაღაც წინასწარ-გრძნობა, ჩვეულებად გადაქცეული, პოეტს აფიქრებინებს, რომ სწორედ ეს პირველი სიტყვაა მისთვის ამ ადგილას საჭირო და სასურველია აზრის განსაგრძობად; დანარჩენში მისი ლექსი შეუჩერებლივ მისჩუხჩუხებს. წარმოვიდგინოთ მართლა ასე დადგენილი რითმა. პოეტის შემოქმედებითი ფანტაზია რითმის

მომცემ სიტყვათა მენსიერებისა და ამ სიტყვათა გამომწვევ იდეათა კავშირის წყალობით იპყრობს ჩაგონებულ სურათებს, რომელთა შორის იგი არჩევს უფროსსა საფერისსა თავის აზრის დასამთავრებლად, გინდა მის განსაგრძობად, ახალის სურათებით, ან ახალის იდეებით. ეგ არ არის გართმულ სიტყვათა თამაში, როგორც უსაყვედურებენ ხშირად კრიტიკოსები. პოეტის თავისუფალს განკარგულებაშია როგორც მოცემული რითმა, ისე ნაძებნი რითმა, რომელთაც იგი უკავშირებს თავის აზრის მიმდინარეობას ბუნებრივ იდეათა ასოციაციით.

ამ მეთოდის თანახმად „იმპროვიზატორი“, როგორც შეიძლება ვუწოდოთ მეტის ზეშთაგონებისა და ნაკლებ მოსახერხებელს მატარებელს, გადადის რითმით სურათიდან სურათამდე, იდეიდან იდეამდე და გონების კონტროლს ოდნავ ემორჩილება. ეგ არის უფრო პოეტიური საშუალება, ვიდრე წინდაწინვე პროზად შედგენილ იდეის გამოსახვა ზომითა და რითმით.

შეგვეძლო მოგვეყვანა მრავალი ადგილი ჩვენის პოეტების ნაწარმოებთაგან, სადაც რითმების წყალობით დახატულია მშვენიერი სურათები. ავიღოთ მაგალითად აკაკის „სულიკოდან“ ერთი ტაევი, სადაც ფანტაზიის კალმის მოსმა მართლაც წარმტაცია იმიტომ, რომ სიტყვამ, „დაჰყარა“, რომელიც მოსდევს რითმად სიტყვას „დაჰხარა“, გამოიწვია ასეთი საუცხოვო სურათი:

„ნიშნად თანხმობის კოკობი
 შეიწხა... თავი ხაჭხადა,
 ცვარ-მარგალიტი ციური
 დახდა ცრემლებად დაჰყარა“.

მომხიბლავ სურათის გარდა თვით ასეთი ჰარმონიული რითმებიც ისე ეხმატკბილება სმენას, ვით მუსიკის მწყობრი კადენცია. რითმის ხმარებას პოეზიაში თავისი ფსიხოლოგიური საფუძველი აქვს. ამის გამო მოვიყვან ცნობილ ფსიხო-ფიზიოლოგოსის შარლ რიშეს თხზულებიდან შემდეგს მეტად საყურადღებო ადგილს:

„იდეათა უმრავლესობა ჩვენ წარმოგვიდგება სიტყვიერ სურათების ფორმით, ე. ი. სიტყვით. ასე, მაგალითად, იდეები: ალჟირი, ნიშადური, ბეტჰოვენი, ასტრონომია, წარმოგვიდგება თვით ამ სიტყვების ფორმით და არა როგორც საგანგებო ფიგურები. სწორედ ეს სიტყვები, ალჟირი, ნიშადური, გაისმის ჩუმად მენსიერებაში და მაშინ იდეათა კავშირი, ანუ იდეათა გამოწვევა, რაიცა ერთი და იგივეა, სიტყვიერის მსგავსებით უფრო ხდება, ვიდრე რაციონალ ლოგიკურის ჯაჭვით. Algérie იწვევს იდეას Egerie, Ammoniaque-ს მოჰყვება იდეა maniaque... *) შეშლილებსა, სომნამბულეზსა და სხვა განსაკუთრებულს მდგომარეობაში, სადაც ადგილი აქვს ერთსა და იმავე დროს გონებასა და შეუგნებლობასაც, მე და ალბათ სხვებსაც ბევრჯელ შეგვიძინებია ეს უპირატესი გავლენა სიტყვებისა იდეათა მსვლელობაზე. იმის თქმის ნაცვლად, რომ იდეა იწვევს იდეასო, მე ვიტყვოდი, —სიტყვა იწვევს სიტყვას. პოეტნი რომ გულ-წრფელნი იყვნენ, აღიარებდნენ, რითმა არამც თუ არ ავიწროებს მათ აზრთა მიმდინარეობას, პირიქით წარმოშობს მათს პოეზიას, ჰშველის მათ და არ-კი აბრკოლებს. მე რომ ნება მქონდეს ასე გამომეთქვა,

*) ეს ფრანგული სიტყვები ერთი მეორის რითმას, რაიცა ქართულად არ გამოვიდოდდა. ბ-ნ რიშეს თეორიის თანახმად ჩვენ შეგვიძლიან ვსთქვათ ქართულად: იდეა „სული“ იწვევს იდეას „გული“, იდეა „ელვა“ იწვევს იდეას „დელვა“ და სხვ.

ვიტყოდი, — გონება ხმარობს ზემებს (კალამბურებს), ხოლო მეხსიერება კარეს-ხელოვნება ზემების შედგენისა, რაიცა აღწევს სასურველს საბოლოო იდეას. მეტად და დილია ავიღოთ ამ საუკუნის უდიდებულეს პოეტის ვიქტორ ჰიუგოს ლექსები და ვაჩვენოთ, თუ რამდენად მისი იდეები გამოწვეულია რითმებით. მეორე სტრიქონში ჩასკენილი მეტად წარმტაცი და სწორე სურათი გამოწვეულია რითმის მიზეზით და სწორედ ამ სტრიქონის საბოლოო სიტყვამ წარმოშობა მთელი ლექსიც. რითმა იწვევს იდეას და მშვენიერიც სწორედ ამ სახით წარმოშობილი ლექსებია.*)

მართლაც თუ ჩავუკვირდებით რითმის შემოღებას ახალს პოეზიაში, ადვილად მივხვდებით მის სარგებლობასა და აუცილებლობას. უწინარეს ყოვლისა ყური ჰგრძნობს რაღაც სიამოვნებას ბგერათა განმეორებაში და ამ განმეორებულ ბგერათა სხვა და სხვა მოხერხებულ კომბინაციაში. შემდეგ, თუ ჩავუფიქრდებით ზომის აღნიშვნის საჭიროებას იმ ენების პოეზიაში, რომელთაც თითქმის სულ დაჰკარგეს სილაბიური რაოდენობა, ეს ძველი საშუალება ლექსის ზომისა, — დაგრწმუნდებით, რომ რითმა უეჭველს მოთხოვნილებას შეადგენს, ვინაიდან ეგ არის ერთად-ერთი საშუალება, რაიცა სჭრის და აღბეჭდავს ლექსთა ტაეპებს სხვა და სხვა რიცხვის სილაბიურ ჯგუფთა მსვლელობაში. ამ აუცილებლობის შეგნება არის ნამდვილი მიზეზი, რომ რომანტიკოსნი და მათ შემდეგ თითქმის ყველა თანამედროვე პოეტნი ეძებენ და ხმარობენ რაც შეიძლება მდადარს რითმას. **რაც შეეხება თეორ ლექსებს,** რომლითაც წერა ფრიად ადვილია, მათ დიდი ნაკლულევიანება აქვთ, — მუსიკა და ჰარმონია ეკარგებათ. მართალია, მდიდარს რითმებში ჩამოსხმა მდიდარი-სავე აზრ-სურათებისა ძნელია, მაგრამ „სიძნელეთა დაუძლეველად ხელოვნებაში არაფერს მივადწევთ“.

ამ გვარად ახალ პოეზიის დამახასიათებელი თვისებაა მდიდარი რითმა. ეს საფუძველი რითმის ზრდისა და მნიშვნელობისა ფრიად საზოგადო და გადამწყვეტია ლექსთა წყობის სისტემაში. მის გამო **რიტმიც** გამრავალფეროვანდა და პოეზიაშიაც ისეთი ადგილი დაიჭირა, როგორიც მუსიკაში აქვს. რიტმი, რომელიც დამოკიდებულია, რითმის გარდა, აგრეთვე ცეზურისა და კეთილ ხმოვან სიტყვებისაგან, მეტად მიმზიდველი და დამამშვენებელია პოეტიურის სტილისა. რიტმი ჰხდის პოეზიას იმ ჯადო-ქარად, რომელიც იპყრობს მთლად ადამიანის ბუნებასა და სანეტაროდ ამოძრავებს მისის გულის უღრმეს კუნჭულებს.

ახალგაზდა პოეტები აუღებენ თუ არა აღდოს რომანტიკოსთა მიერ ნაანდერძევ განძს, — შესძლებენ თუ არა ლექსთ-წყობის უფრო წინ-წაწევასა და სრულქმნას? ეგ დამოკიდებულია როგორც შემომქმედ ფანტაზიისა, ისე ფორმათა შემუშავებულ გონებისაგან. თეორიები ხელოვანთათვის ძალიან სუსტი დამხმარება, მაგრამ ესთეტიურად განვითარებულ წრის გავლენა მათზე მეტად დიდია. ლექსის ვნებით გატაცებულმა ახალგაზდებმა არ უნდა წარმოიდგინონ, რომ წესთა დრო წავიდა, რომ საკუთარი ნიჭი ერთის მხრივ, საზოგადოების გემოვნება და ფანტაზია მეორის მხრივ, — საკმარისია ყველასათვის. საჭიროა სწორე აღდო და დიდი მომზადება, რომ ერის განვითარებულ ენისა და პოეზიის საუნჯე ხელ-უხლოებლად დაიცვან და ახალიც შექმნან.

*) Ch. Richet. Origine et la modalité de la mémoire. Revue philosophique, juin 1886, p. 585.

პ ა ტ რ ო ნ ა ტ ი

(დასასრული)

პ. კიზირიძე
 ჟურნალის გამომცემი

ქართული
 ჟურნალი

პირველი საზოგადოება „პატრონატისა“ დაარსდა 1776 წ. ჩრდილოეთ-ამერიკაში, — ქ. ფილიადელფიაში, — ადგილობრივ მდიდარ მოქალაქის უისტერის მეუბნებით და ცნობილ ფრანკლინის დახმარებით. ამ ქალაქს მიჰბადეს სხვა ქალაქებმა და შტატებმა; შემდეგში ამერიკის მაგალითმა გაიტაცა ევროპაც, რომელიც დღეს სოფენილია ამგვარ საზოგადო დაწესებულებით. საფრანგეთში, მაგალითად, ისეთ სოფელს ვერ შეხვდებით, სადაც საზოგადოება „პატრონატის“ არ იყოს დაწესებული. თვით პარიზში, მხოლოდ ერთი საპრობილისათვის (St.-Larale) პატრონატის 10 საზოგადოება არსებობს. იაპონიაში პატრონატის საქმე მხოლოდ 1880 წ. დაიწყო და დღეს იქ 40-ზე მეტი პატრონატის საზოგადოება არის დაარსებული.

რუსეთში პირველი საზოგადოება პატრონატისა დაარსდა პეტერბურგში 1878 წ. სტატის-სეკრეტარ გროტის და ქ-ნ ვოგანოვის თაოსნობით. მაგრამ შემდეგში, როდესაც ყოველ გვარი საზოგადო მოღვაწეობა საეჭვოდ იქნა გამოცხადებული, პატრონატის გავრცელება შეფერხდა რუსეთში და ამ მხრითაც ეს სახელმწიფო იაპონიასაც კი ძალიან ჩამორჩა. პეტერბურგის პროფესორს ბ-ნ გოგელის გამოანგარიშებით, მთელს რუსეთში, სადაც 800-ზე მეტი საპრობილეა გამართული, 1901 წელს არსებობდა მხოლოდ 6 საზოგადოება პატრონატისა!

ეხლი კი, როდესაც ჩვენი მთავრობაც დარწმუნდა, რომ დამნაშავეთა რიცხვს მარტო რეპრესია ვერ შეამცირებს და პატრონატი უნდა ჩაითვალოს ერთად ერთ საუკეთესო საშუალებად ავკაცობის წინააღმდეგ ბრძოლაში, თვითონ მთავრობა ცდილობს მოაწყოს ამ გვარი ბრძოლა დამნაშავეთა წინააღმდეგ. იუსტიციის მინისტრის ერთ შარშანდელ ცირკულიარში (8 მაისის № 22) სხვათა შორის ნათქვამია, რომ სანამ მთელ რუსეთში არ გავრცელდება საზოგადო ინიციატივა პატრონატის მოწყობისა, მანამდის ჩვენი საპრობილეები ნაყოფს ვერ მოიტანენ დამნაშავეთა წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეშიო.

პატრონატს რომ დიდი მნიშვნელობა აქვს ავკაცობის წინააღმდეგ ბრძოლაში ამას ჩვენ გვიმტკიცებს როგორც ისტორია ამ დაწესებულების დაარსებისა და მისი აღორძინება ყველა კულტურულ სახელმწიფოებში, ისევე „პატრონატების“ ანგარიშები. დანიის ოფიციალურ ცნობებიდან სჩანს, რომ იმ ნატუსალართა რიცხვში, რომელნიც ყოფილან პატრონატის მფარველობის ქვეშ, 74% -ს ასცდენია ხელმეორედ დანაშაულების ჩადენა!

„პატრონატის“ ან, უკეთ ვსთქვათ, „ნატუსალართა პატრონობის“ უტყუარი სარგებლობა აღნიშნეს ვგრეთვე გასულ თვეში პეტერბურგის ნაფიცმა მსაჯულებმა, რომელთაც 16 ოქტომბერს ოლქის სასამართლოს თავმჯდომარეს შემდეგი განცხადება მისცეს: „ჩვენ, პეტერბურგის ოლქის სასამართლოს 1 განყოფილების ნაფიცნი მსაჯულნი, ვასრულებთ რა ჩვენს სასამართლო და საზოგადო მოვალეობას, როდესაც ჩვენ თვალ წინ გაიარა ურიცხვმა დანაშაულობამ, უმეტესად ქურდობამ, იძულებულნი ვართ გამოვიცხადოთ შემდეგი: 1) არავითარ შებრალებას, ერთის მხრით, და არავითარ რეპრესიას, მეორეს მხრით, არ შეუძლიან შეამციროს, ჩვენის ღრმა რწმენით და გამოცდილებით, რიცხვი ქურდობისა და ძარცვისა პეტერ-

ბურგში მანამდის, სანამ პეტერბურგის საზოგადო მმართველობა არ მოაწყობს ქალაქში „შრომის სახლს“, როგორც არის მოწყობილი მოსკოვში იმპერატორის შვიართათვის, რომელნიც, როგორც გვიჩვენა ვავლილ სესის საქმეებმა, დამნაშავეთა მთავარ ჯგუფს შეადგენენ. მოწყობა დახმარების სამუშაოს მოსაპოვებლად შესამჩნევად შეამცირებს რეციდივისტების რიცხვსაც—ქურდ-ბაცაცები, რომელნიც თავს ზარს სცემენ ჩვენს დედა ქალაქს, წარმოსდგებიან იმ ახალგაზდათაგან, რომელნიც ქალაქის ქუჩებში უმუშაოდ რჩებიან“...

ჩვენი დედა ქალაქიც ტფილისი არ არის მოკლებული ამ გვარ ქურდ-ბაცაცებს, რომელნიც უსაქმობის გამო იძულებულნი არიან ჩაიდინონ აკაცობა. დაჰყოფენ რა გადაწყვეტილ დროს სატუსალოში, რომელიც, პროფესორ დერილის სიტყვით, „დამნაშავეთა აკადემიას“ წარმოადგენს, ისინი უბრუნდებიან საზოგადოებას უფრო დახელოვნებულნი ცულ-კაცობაში ან უფრო მოკლებულნი ცხოვრების სახსარს, და ამის გამო საზოგადოებისთვის მართლა საშიშარ ელემენტს წარმოადგენენ.

ამათ მისაშველებლად არსდება ტფილისში საზოგადოება, რომელსაც სახელად ეწოდება „Обществѣ тифлисскаго тюремнаго патроната“. ტფილისში ხსენებულ „პატრონატის“ დაარსების თაოსნობა ადგილობრივ „კავკასიის იურიდიულ საზოგადოებას“ ეკუთვნის. მიზანი „პატრონატის საზოგადოებისა“ არის მატერიალური და ზნეობრივი დახმარების გაწევა იმ დამნაშავეთათვის, რომელნიც, სასჯელის მოხდის შემდეგ, საპრობილიდან გამოდიან, თუ, რასაკვირველია, იქნება იმედი მათი მოქცევისა. ამ მიზნის აღსასრულებლად საზოგადოება ჯერ გაიცნობს ტუსაღს საპრობილეში, შეისწავლის მის ხასიათს და მატერიალურ მდგომარეობას და შემდეგში, როდესაც ტუსაღს გაანთავისუფლებენ, გაუწევს მას მფარველობასა და დახმარებას, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ნატუსალარი ისურვებს ამას და იმედის მომცემიც იქნება, რომ მას შეუძლიან პატიოსანი ცხოვრება. პატრონატის საზოგადოება გაუწევს ნატუსალარს დახმარებას ფულით, რჩევით, სამუშაოს მოპოვებით, სახელოსნო ანუ სხვა რამ საჭირო იარაღით, ტან-საცმელით, სამშობლოში გასტუმრებით და სხვა ამგვარ შესაძლო და შესაფერ საშუალებით.

საზოგადოდ „ნატუსალართა პატრონობის“ საქმეში ფული და სხვა ნივთიერი დახმარება იმდენად არ საჭიროებს, რამდენადაც საჭიროა ზნეობრივი და პირადი დახმარება, ე. ი. გულწრფელი ამხანაგური რჩევა და ადგილის ან საქმის მოპოება. ამისთვის საჭირონი არიან მხოლოდ ადამიანები, რომელნიც არ დაიშურებენ ამგვარ დახმარებას, საჭიროა საზოგადო ორგანიზაცია, რომლის წევრები ადვილად შეასრულებენ ამ წმინდა მოვალეობას.

ტფილისში „ნატუსალართა პატრონობის“ დაარსებაში იმხურვალე მონაწილეობას იღებდენ ზემოხსენებულ იურიდიულ საზოგადოების წევრები და რამდენიმე კერძო პირიც, განურჩევლად ეროვნებისა,—ქალი და კაცი.

სასურველია, რომ ქართველები არ ჩამორჩნენ სხვებს ამ საქმეში და მიიღონ მონაწილეობა ტფილისის „ნატუსალართა დახმარების“ საზოგადოებაში, რადგან ამ გვარი დახმარება მოვალეობაა ყველასათვის განურჩევლად ეროვნებისა და, გარდა ამისა, ტფილისის საპრობილეებიდან ყოველ დღე გამოდიან ჩვენი თანამემამულენიც.

ძირითადი კანონი.

გიორგი გვაზავა

(დასასრული)

გადავიდეთ საქართველოზე.

რუსეთის სახელმწიფოს ძირითად კანონებში მოყვანილია აღწერა საქართველოს ღერბისა, რომელიც გამოჭრილია სახელმწიფოს ბეჭედზე. აი იქ რას ვკითხულობთ: „ღერბი საქართველოს სამეფოსა: მცირე ღერბი საქართველოსი... ღერბი ივერიისა... ქართლისა... ყაბარდისა... სომხეთისა... და ჩერქეზთა თავადებისა“... რას ჰნიშნავს ეს ჩამოთვლა სხვა და სხვა ქვეყნებისა? შემთხვევითია იგი, თუ მასში არის რაიმე იურიდიული აზრი? ეს კითხვა მეტია. ყოველ კანონში და მით უფრო ძირითად კანონებში ყოველი სიტყვა და ტერმინი აწონილ-დაწონილია, ასჯერ გაზომილი, განსაზღვრული და გადაწყვეტილი. კაცის გონების ბრძოლასა და წარმოებაში არაფერია ისე ძნელი, არაფერი არ ითხოვს იმდენს დაკვირვებასა და შრომას, რამდენსაც უფლებრივი გამოხატვა, უფლებრივი განსაზღვრა. მხოლოდ მიუჩვეველ და იურიდიულ განვითარებას მოკლებულ გონებას მოეჩვენება უბრალო და გაუგებარ სიტყვების რახარხუხად ზემომოყვანილი შინაარსი იმ ღერბისა, რომელიც ეკუთვნის საქართველოს სამეფოს. ისტორიულად ადვილი დასამტკიცებელია, რომ საქართველოს სამეფოს ეკუთვნოდა არამც თუ მარტო ისეთი ადგილები, რომლებიც ახლაც ქართველებით არის დასახლებული, არამედ ისეთი მხარეები, სადაც უცხო თემობა სცხოვრებდა. ასეთი იყო, მაგალითად, ზოგიერთი ადგილები ყაბარდისა, სომხეთისა, ჩერქეზთა თავადებისა. ეს იმას ჰნიშნავს, რომ რუსეთთან შეერთების დროს საქართველოს, სახელმწიფოებრივ თვალსაზრისით, ეკუთვნოდა მასთან ახლო მდებარე ქვეყნებიც. სამხრეთით, აღმოსავლეთით და ჩრდილოეთით მისი საზღვარი უფრო გაწეული იყო და კარგ მანძილზედაც გადამცდარი ეთნოგრაფიულ მის ხაზს. ეს იყო (ტერიტორიალურად) სახელმწიფოებრივი უფლება საქართველოს სამეფოსი.

აქ იბადება ერთი კითხვა: თუ სამეფო თვით იშლება, იკარგება თუ არა მისი სახელმწიფოებრივი უფლებაც? ეს კითხვა სხვა და სხვა ნაირად გადამწყდარა სხვა და სხვა ქვეყნის ისტორიაში. ხოლო რაც შეეხება საქართველოს, მისი სახელმწიფოებრივი უფლება გადავიდა რუსეთზე, მაგრამ ეს გადასვლა და თვით უფლების შინაარსი გამოხატულ იქმნა მკაფიოდ და მტკიცედ მის ღერბში და შემდეგ რუსეთის ძირითად კანონებში.

ზემომოყვანილ აზრებს პრაქტიკული მნიშვნელობაცა აქვს. საქართველოს აქვს იურიდიული არსებობა ძირითად კანონებში, მაშასადამე უნდა ჰქონდეს რეალური არსებობაც. იგი განუყრელი ნაწილია რუსეთისა, მაგრამ ამავე დროს უფლება აქვს ჰქონდეს თავისი ინტერესები და დაიცვას იგინი ყოველი კანონიერი ღონისძიებით. ის უფლებრივი ან ეკონომიური შეღავათი, რომელიც მიენიჭება ქართველ ერს, უნდა მიენიჭოს ყველას, განურჩევლად ჩამომავლობისა თუ რჯულისა, ვინც კი ჰცხოვრობს მის ტერიტორიაზე. ის ადამიანი, ვინც კი საქართველოს ემტერება ან ჰცდილობს ქვეყნიდან მისი სახელის ამოშლას, უსათუოდ არღვევს ძირითად კანონებს და ეწინააღმდეგება მათ. თუ საქართველო არ იქნება, აშკარაა, უნდა ამოიშალოს ზოგიერთი მუხლებიც ძირითადი კანონებიდან. მაშასადამე, ყველა, ვინც

კი ელობება საქართველოს ზრდას და წარმატებას, ჰზაგრავს მის გონებრივ ან ხე-
ობრივს ძალას, აოხრებს მის კულტურას, ართმევს მიწა-წყალს ან ჰბოტავს ეკონომიკა
მიურად, იგი თან და თან ჰშლის საქართველოს—ჰშლის მის შესახებ მუხლებს
ძირითადი კანონებისას: იგი—დამნაშავეა.

მე კი დღემდე ვცდილობდი ასეთი დამნაშავე არ გავმხდარიყავი...

შემოდგომა

ი. გრიშაშვილი.

* *
*

შემოდგომა... ტყე გაძარცულა,
სევდით მოცულა;
ქარიშხალი სცემს
თოვლით ნაკვეთ თხემს;
ჩაყვითლებულა ოცნების ბალი...
ამაოდ დაჰქრის სიო ფრთა ლალი,
მინდორ—ტყე-ველად;
ამაოდ ეძებს
ყვავილთა ფურცლებს
დასაკოცნად და შესარხველად.

* *
*

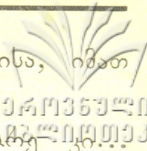
...და ისევ მარტო! კვლავ მარტოდ-მარტო,
ოჰ, ზეცის ძალნო! მითხართ როდემდის?
ისევ მარტო ვარ... ისევ ცრემლი მდის...
ფიქრი გულისა ვის განუმარტო?

ბ ა რ ე ლ ე ჭ ი.

აღ. კოჩონა

არ. ავ—ინ.

იქ, ბუნდოვან სიშორეში ორი არსება, ორი სქესი გამოჩნდა. მოდიან ამ სი-
შორიდგან, მათი პიროვნება თან და თან ნათლდება. აი მათ იგრძნეს... აი, მათ
შეუყვარდათ... აი, პატარა არსებაცა ჰყავთ და იმას ართობენ, აკვანს გარს შემო-
ხვეულნი... ის გაიზარდა... ათასი ზრუნვა... აი სიბერე ახლოვდება, მათმა ყვა-
ვილმა იყვავილა, უკან დარჩა ნაგრძნობი, ნაფიქრი... სხედან ჩაფიქრებულნი, სა-
ითკენდაც წინ იცქირებიან, იქ კი შორს, უკან დარჩა ვნება, სიყვარული, სიხარ-
ული. დანაოჭებული ხელები ჩახლართულან და ამ ხლართვაშა, ღრმა მადლობა

ორი არსებისა, ქვეყნიური მარტოობა რომ გაიყვეს... დროა განზორებისა, იმით/ უცდის აუცილებელი განმაზორებელი...
 აი, ერთი მარტო ზის, ჩაფიქრებული, მოგონებას მისცემია... მეტად/ კი
 აღარ არის. იმან სიცოცხლის კუთხეს მოუხვია, აუცილებლობამ მოუდარაჯა, თა-
 ვისი მძიმე მახვილი დაჰკრა, და ის სიკვდილად წოდებულ უფსკრულში გადადარ-
 და... ეს კი უკანასკნელ დღეებს და ჰლევს... და ყველაფერი, რაც კი უკან დარჩა
 ნისლით, არ ყოფნის გაუვალის ქსოვილით მოიბურა... წინ კი ესევე ნისლი, და
 თვალუწვდენელი, დაუბრუნებელი გზა—გზა ცხოვრებისა...

ქუთაისის ღრამაბიული დასი*)

დ. მ.

შენიშვნები

ქართული თეატრი დღეს დღეობით ერთი ტაძართაგანია ქართულ ენის ჩვენთვის. სკოლებში გარდა ორი ქართულ გიმნაზიისა და თვით ქართულს ოჯახშიაც იგი განსაღ-დეულშია. ამიტომ ქართულ თეატრში რა მიუღივარ, უპირველეს ყოვლისა კაი ქართულის მისასმენათ მიუღივარ. ჩვენის სსსაუბრა ენისა და ლიტერატურულის შორის დიდი განსხვავება არაა. თითქმის ისე ვწერთ, როგორც ვსაუბრობთ, ვსაუბრობთ, როგორც ვწერთ, და თუ ეს ასე არ არის—ასე უნდა იყოს, საჭიროა, ასე იყოს. სხვა და სხვა კიდეკავეები—იმერული, ქართლ-კახური, გინდა გურული ენის ძირითათ განხონ ვერც წერისა და ვერც საუბრისა ვერ შეცვლიან, ეგ მხოლოდ პრაგმატიკული თავისებურობაა ენისა, ტიპური. ამ კიდეკავეზე მისაუბრებ ბევრია და დამწერებ, რომელსაც უნდა ენის ეგ პრაგმატიკული თავისებურობა გაგვაგანოს... ხოლო, რაცა უამკიდეკავე ნაწარმოებს ვისმენთ სცენიდან, უნდა გვესმოდეს კაი ქართული, დინჯი, მარტივი, ტკბილი ქართული ერთის სიტყვით... და, აი, სწორეთ ეგ ტკბილი ქართული არ გვესმის ჩვენი სცენიდან...

გუშინ წინ თეატრში ერთი ჩვენებული, არა ქუთაისელი, მომესალმა და შეუბნება: კაცო, როცა ასე სხვანაირათ დახარაკობს ეს ხალხი: ზოგი იმერულათ, ზოგი კინტურათ, ზოგი თითქმის კათოლიკე ზეტრი იყოს. ეს ხომ ნათარგმნი ზიესა, კიდეკავეები აქ რა შუაშიაო და სხვა... დამოჯდა ეგ სიტყვები და ამ პირველ შენიშვნას ვაწვდი სავალისდა სახელმძღვანელოთ ჩვენს დასს.

თქმა არ უნდმ წელს ჩვენი დასი ბევრითად მუშაობს. ჩინებული სარეპერტუარო ზიესება, კარგი მოწყობა სცენისა და ტანსაცმელის მხრივ და კარგი თამაში. ეს დიდი საქმეა, როცა დასში მეტი წილი სულ ახალგაზდა მსახიობნი არიან. და საზოგადოებაც ხალხით ეტანება წარმოდგენას ქუთაისში ქართულმა წარმოდგენებმა, ნამეტნავათ ამ უკანასკნელ ხანებში, სულ ახალი, უცხო ნაწილი შეიძინა მათეობებისა. ეს განსაკუთრებულად საზოგადოთ და მათ შორის მეტ წილათ ებრადები. ძალიან სსსამოვინო მოვლენაა, მაშინ როცა მადელ წრისაზნი და დიდი ნაწილი ინტელიგენციის თეატრის გაურბის ჩვენს თეატრს... დასი არ ივიწყებს ხელ-ფიწრო ნაწილსაც ჩვენის ქალაქისა და ექვსი სახალხო

*) ვბეჭდავთ თუმცა ზოგიერთ ამ წერილის აზრს არ ვეთავსებთ. ამ მოკლე ხანში ვეცდებით ვრცელი წერილი მოვათავსოთ სცენის და რეჟისურას შესახებ.

იაფ-ფასიანი წარმოდგენა გამართა**).

რეჟისურა კარგათ არის დაეგნებუელი. ეოველ არტისტს ასე თუ ისე მასშე, მიხერა-მიხერაზე რეჟისორის ხელი... მართალია ჩვენ თეატრს არა ჰყოლია დღემდე და არც დღეს ვაგს უოველის მხრივ სრული, ხელფანი რეჟისორი; ბევრ ჩვენ მსახიობთ არ უნახავთ დიდი არტისტების დიდი თამაში, მაგრამ ბუნებით დაუოლიათ ნიჭი, ზოგს თავთ მიხვედრილან, ზოგიც ზატარა რეჟისორებს უთქვამთ და სშირათ დამტკბარხარ მათის თამაშით... მას, ჯერ სანამ ასეთი ხელფანი რეჟისორი არა გვევას, ეს პრინციპი უნდა იეოს:—რეჟისორი და მსახიობნი ურთიერთ შორის ახრთა შერჩევით ხელმძღვანელობდენ. ჩვენ ვიცით, რომ ქუთაისის დასში არის ეს პრინციპი. რამდერჯერმე დავსწრებოვარ რეპეტიციებზე და მინახავს:—რეჟისორი ერთს იტევის, მსახიობი მეორეს, და როგორც დაუჯდებათ და მოეწონებათ საქმეც ისე მიეფათ.

დიდი ნაკლია ჩვენის თეატრის ურეცენზენტობა. რეცენზენტი კარგი ნაკითხი უნდა იეოს, განვითარებუელი, მცოდნე სტენებისა, მხატვრულ ლიტერატურისა, ხამდვილი კულტურისანი. მამინ დაუგდებს მას უურს და ეოველ იმის ნათქვამს ფასს დასდებს მსახიობი. განა ეგ რა რეცენზიას:—ზეესა გვარიანათ ჩატარეს, კარგი იეო იმედამეილი, არაუშავდა რა ბარველს, ქიქიძის ასული იმედს იძლევა, ჩხეიძის ასულმა დტაცებაში მოგვიეფანა და მისთანები. ჩვენი რეცენზიები კი სულ ასე იწერება თითქმის... კარგი საბუთიანი რეცენზიები კი, ა, რა დიდ საქმეს იზამდა და გააკეთებდა ჩვენს თეატრისათვის.

***) არ ვიცით, სიდან შეთხზა ვინმე ა. სერგომ „სახალხო გაზეთში“, რომ დასს ერთიც იაფ-ფასიანი წარმოდგენა არ გაუმართავსო.

სიზმარი და სინაეღვილა.

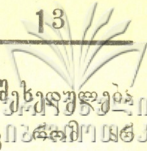
(მშვიერი სტუდენტის დლიურისებურიდან)

1.

ლ. ქიოჩელი.

ეოველდე ვათვალეირებ გახეთების ფურცლებზე განცხადებებს. დიდის უურადღებით ვკითხულობ ეოველხნარ განცხადებას. ვთიქრობ, იქმნება წავაწედე რასმეს! მაგრამ, ვიცი, ბედი არ მწეადობს, და ეტვის თვალთ ვუეურებ ჩემს მომავალს! დიდი ხნია, რაც ვსწავლობ, მაგრამ ჯერ ცხოვრებას ჩემთვის არ გაუღიმიას! რა დაუშავე მას, არ ვიცი, ის კია, რომ სულ მიწერება, მირისხდება და საშველს არ მადლეეს! თავი კი უდანაშაულოდ მიმანინას! ვის მოესთხოვა სამართალი?

თუ გინდა, აი, ესლან! ჩემი დამაკმაყოფილებელი არც ერთი განცხადება არ მოიბოვება. ეს ხომ უსამართლობაა, რადგანაც არ შეიძლება, რისამე გაკეთება არ შეიძლოს. რა მკალია? ხელი, ფეხი, თავი, თვალი... ჭკუა... მტონია, რომ ცოდნაც მაქვს, მაგრამ მიუხედავად ეოველიევი ამისა, სამუშაოს ვერ ვმოფულობ და ულეუმანურადა ვარ!! მართალია, ცოდნაცა და ცოდნაც, მაგრამ მანინ! თუმცა კომერსანტი-ვოიაფორი არა ვარ, ბულადტერი—კორესპონდენტი არა ვარ, „კონტორჩიკი“ არა ვარ, სახლის, თუ მამულის გამეკ—„უზნავლიაიუჩი“ არა ვარ, მებედე არა ვარ!! შევიცრად, შეეზოვედ, ოფიციალტად

მე ვერ გამოვდებო, რადგანაც ერთი რომ (საიდან არ ვიცი) ინტელიგენტის შუხედავლები მაქვს, და თანაც სათვალეს ვატარებ! (ბეციანობაც რომ მე გადამეკადა?); ესეც იყო, მე დამჭირდება ასეთ „თანამდებობაზე“, და ამის კი... რა სათქმელია? ჰრფობო-რი მე არა ვარ, ფერმაციის არაფერი მესმის! ტენიკი, ექიმი, ვექლი!.. უკაცრად, უკაცრად! ნამეტანი მალფა აწვევა რფლია სკადრისი!! ცხადია რომ არა!! სტენოგრაფის-ტიც არა ვარ...

არა, სკობს, მგონი, ისა ვსთქვა, რა ვარ?... ვისაც ეს ეგულისხმება, (გამოვტულებო — მეც მაინტერესებს ამის გაგება, მაგრამ მე ხომ მე ვარ!) ერთი მიმართოს იმ გემნაზი-ას, სადაც რვა წელი დაგვაყო და იკითხოს, რა შემასწავლეს!! იქნება გაიგოს ამ ფრიად საზატიო დაწესებულებიდან რამე! ეს ამბავი დედანემამ რომ იცოდეს ისე, როგორც მე ვიცი, ცუდათ მომეპყრობოდა! „რა ისწავლე, რას შერებოდი, აბა, რვა წელიწადი სასწავ-ლებელში მუადი, და ისიც გემნაზიაში!!.. გაკათავებოე სწავლა, არაფერი დამიზოგავს და ახლა არაფერი არა ხარო?“ ოდონდაც დედანემო, ოდონდაც!! ...განცხადებოე ბლფა-თა! ნაირ-ნაირი ჭრელ-ჭრელი!! სტუდენტები რომ უხვად იძლევიან თავიანთ შრომას! მოდი, ძველს დროს გავისსენებ, და მეც ამ გაჭირვების დღეს წამოვისტუდენტებ, თუშცა სტუდენტი არა ვარ, (დალხვროს დმერთმა, ვიყავი ეს მაინც, მაგრამ... ჭო, არ დირს იმის განსენება, რაც იყო, და რაც ვიყავი!) მაგრამ რა უჭირს ვისარგებლო სტუდენტის სახელით? შუბლზე არ მაწერია: ეს კაცი სტუდენტი არ არის! იმას უფროხილდათ!! რაც შეეხება ცოდნას, რიგით არ უნდა ჩამოუვარდო იმათ ცოდნაში! რუსულად ჩინებულად ვმას-ლაათობ, ლათინურსა და ბერძნულს ენებზე ახლა არავინ ღაზარაკობს! სულ სხვაა ფრანგუ-ლი და გერმანული! თეორია ვიცი, და ახლა მაინცა და მაინცა ჰრატტიკა დამჭირდება? თეორია მიხსნის!! ჭო! ეს თეორია! იქნება ბევრმა არცოე იცის რა არის თეორია!! მაგ-რამ ამბზე მეტე ვიღაზარაკებ, და ახლა კი ჩემი განცხადებით მივალ რედაქციაში, რათა ვაუწყო მსურველთ, რომ მე გამოცდილი რეპეტიტორი, სტუდენტი—ფილოლოგი, რა-მელმაც ოქროს მედალით დავასრულე გემნაზიის კურსი, მსურს ვიქონიო გაკვეთილები, რომ ჩინებულად ვამზადებ მოწაფეთ უველა სასწავლებლებისათვის, და აგრეთვე სიმწიფის ატესტატზე!! მაქვს უმწიფლო რვა წლის ჰრატტიკა!!

II

ხვალ დღით ჩემი განცხადება გამოჭიმული იქნება ერთი საუკეთესო გაზეთის ფურცლებზე. რამდენი მამა, შვილის აღზრდით გატაცებული, რამდენი ექსტრენი, სწავ-ლა-განათლების მოსურნე, წაიკითხავს ჩემს განცხადებას?

თუ ხარ სადმე, ბელო, გამჩნდი ახლა!... არა, მართლაც, ხუმრობის გარეშე, ძლიან იმედი მაქვს! იმედი კი!... რა კარგია კარგი იმედი!! თუშცა კარგი იმედის საკარგეში უველა დარწმუნებულა, მაგრამ უნდა ვსთქვა მაინც, რომ თუშცა არ მისადიდნია, ჩაიც არ მიმირთმევა, თუშცა მშაინ, მცია და მწეურთან, თუშცა თავიც მტკიავა და ამადამისთვის ღამზაში ნავთი არ მოიზოგება, მაგრამ მიუხედავად ამისა კარგს გუნებაზე ვარ და დიდი-ნით დასაძინებლად ვემზადებო!!

— მიბოძეთ, ნავთი ჩავისხათ ღამზაში!—

ვაი, სირცხვილს! როგორ გინდა ახლა! ეს მოსამსახურეს სიტუვებია და, ცხადია, მე მომმართავს, მოდი, და ახლა ოთხი კაზ. ჩაუხსრიალე იმას!!

— ჭა! ჰაჰა, თქვენა ხართ? რა გითხრათ. ჰაჰა, დღეს მეტად დაღლილად ვგრობობ თავსა, და უნდა დავისვენო დრე! ასე რომ... ძვიროფსო ჰაჰა, სინათლე არ მესაჭირებო... თავი მტკიავა და სინათლე კი თვალებიდან ჰირდაზირ ტვინიში ისე მცემს, რომ...

— სინათლე ტვინში გცემს?... ხ:ხა! ნერვებიანი ყოფილხართ!

— მაშ, მაშ!

ასე! ახლა ბატონი ვარ! ბნელაში ვარ იმიტომ, რომ სინათლე ტვინში გცემს და ტვინი მიზვიადებს! ხომ შეიძლება ეს ასე მოხდეს და, მაშასადამე, ცუდს არავინ იფიქრებს ჩემზე, და სრული თავისუფლებით შემიძლიან ბნელაში დავრჩე! რა თქმა უნდა დიდს ხანს ასე ვერ დავრჩებოდი, და კიდევაც, როგორც მოსალოდნელი იყო, ჩავგორდი ლაგინში!

— ჭა! ჭა! ბედო, თუ ხარ სადმე, თუ სწერიხარ სადმე, დილას ვნახავ შენს ბიჭობას! აბა, დატრიალდი, დამერთო ჩემო! კარგო ბედო ჩემო!

მომავლანდა დედანემის სიტყვები: „თუ ბედზე გიწერია, შეილო, ზატარა, უმნიშვნელო შემთხვევას შეუძლია გაგაბუნდნიეროს ისე, რომ არც მოელოდე!“

მართალი ხარ, დედანემო! მართალი! მაშინ იქნება არ გუთანხმობდი, მაგრამ ახლა... სრულიად ხელს-ვაწერ შენს ბრძნულ აზრზე!!

....დავიძინე!...

ვითომ გათენდა... მზემ მოცინარ სახით გადმომხედა და რამდენიმე კეკლეუცი სხივი მომიგზავნა, — ჩემს ფანჯარას სტეორენა, თითქმის მომადხა: „გინაროდესო“.

წამოვარდი. ტანს ჩავიცვი. ზირის დაბანს ვერ მოვასწარი, რომ დაირეკა და გოგამ დია ბარათი შემომიტანა. „მოწყალეო ხელმწიფეო! გთხოვთ მობრძანდეთ 13 ამ თვეს ოთხშაბათს 2—3 ს. ზირად მოსალაზარაკებლად გავეუთილის შესახებ. მეოთხე კლასის მოწაფეა, რომელიც უნდა ამენადინოთ რუსულში და მათემატიკაში“. ადრესი ცოტა შორს ამობის, მარა სიმორეს რას დავსდევ! მგონი, ბოსტანში ამოვიყო თავი! სწრაფლად ზიხს ვიბან, სარკეში დავ ვიხედებო! გაუჩინე ჩემს თავს... იმანაც გამიცინა!.. კარგათაა საქმე! — ჩავახედე!... ორი სკანია— ოცია მანეთი! ა? რა იცი, კაცო, იქნება ამდეს მწარეს იმიტომ ჭაბდი, რომ ეს ტკბილი დაგეუოლებინა ზედ!... დარეკეს! ბიჭო, ბიჭო... ჩემთანაა? გოგონს მოაქვს ბარათი! დავხედე — კიდევ მანატიყუბა! ხო, ხო, ხო! წავიკითხეთ: მ. ხ. დასამატებელი ეგზამენი ლათინურში გვირბაში სამჯერ!“ და სხ. ესეც მე!... სამართლიანად უნდა მოვქეცე! ვერ ვირველ წერილზე წავალ, მერე რიგ-რიგათ! მაშ, სამართლიანობა უნდა! რომ ვირველად მეორესთან წავიდე, გაიგოს ვინმე და უზრდელობაშიც ჩამომართმევს!! ქუდი, ხალტო და შურდელივით გამოვივლ ბინიდან!... მზემ ახლა უფრო გასაგონათ მომადხა: „გინაროდესო!“

— ჭო, გმადლობ, გმადლობ! შენი ჭირიმე!!

თუმცა უჭმელი ვარ, აკერ ორი დღის, მაგრამ მაინც ისე მივდივარ, თითქმის ყოველი ჩემი ნაიოჯი ათას მანეთად იუოს დაფასებული!! მიველ დანიშნულებისამებრ!.. სახლი დიდებულა. ცხადა, ვიდაც ტუზი ცნობარობს. სწორედ კაცობა აქ უნდა, და მეც მეტი სერიოზული სახით მივადექი კარებს. შვეიცარმა მორიდებით დამიკრა თავი! ალბათ კარგო შეხედულება მაქვს... ხუმრობა არ მიყვარს! უმირველესად ყოველისა, თავის დაჭერა, თავის დაკავება!!

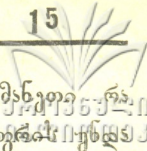
დავრეკე!

— ვინ ხართ? — მომესმა ზასუნად ქაღის ნაზი ხმა. ამას არ მოველოდი: ამ შუადღისას რას კითხულობენ ამას მეთქი...

— რეპეტიტორი!... გაილა კარი.

— მობრძანდით! ქაღობატონი ახლავე გეახლებათ! — მითხრა გოგამ, თითქმის მომელოდა. თან იცინოდა, მიდიოდა... კარგო ნიშნია! ა?

შევედი ღარბაზში. უმწველად მდიდრულად არის მორთული!... აქ ოცი მანეთი ფულია?... სად დაგვად? იქნება სკამი გამომხატეს და... რა იცი, ველები კერიდებოდეს!! ცოტაც რომ დავაცილო, ხომ დავიდუბები კაცი!! მეც დაგუწვე მზერა კდედზე ჩინოკედულ სურათს.

— გამარჯვება! — მძიმესმა. მოვიხედე — დიდებული ქალი. რა თქმა უნდა, სწრაფლ ფეხები მოვიმარჯვე, მხრები ავწიე და სალამი მივეცი.

— დაბრძანდით!

— მე გვახელით თქვენი წერ...

— ვიცი, ვიცი!.. — გამწვევტინა ქალმა. დალაგებით მამცნო პირობები. ლაზარაკიდან შეგვიტყე, რომ ქალი ჭკვიანი და... ზატოასანი იყო.

პირობა ასეთი არის: 25 მ. თვეში და სადილი.

— თუ მოხერხებულად ცნობთ, — დაამატა ქალმა, და ერთი მადლიანად შემომხედა, შეგიძლიათ გადმოხვიდეთ აქ, ჩვენსას! ოთახი ცალკე ოქქნებათ, სადილიც, რა თქმა უნდა 20 მან. ფულად! ეს თქვენზეა დამოკიდებული, როგორც გინდათ!

გაშეშდი. რა უთხრა?

— კარგი!.. კარგი!.. ენა დამება! ეშმაკი ვერ მიხვდებოდა რაზე ვამბობდი კარგს, იმაზე თუ საცნობრებლად გადმოვიდოდი, თუ ვთვლიდი და 25 ს დაგვჯერდებოდი?

— ვინაიდან, — დავიწვე ტუფილი, — ბინა უფასოთ მქვს და ესე იგი... ჩემთვის უფრო მოხერხებულია ვიარა და... დავთანხმდე 25-მანეთზე...

— კარგი და ზატოასანი! მამ ივლით, კეთილი!

— დიან, დიან!

— რომელ ფაგულტეტზე ბრძანდებით? — უცბათ მკითხა ქალმა! როგორც ცხელი ტყვიას ისე მეტა ეს კითხვა! სწრაფლ ფიქრი აღმიქრა — ვაი თუ ამაზე დამოკიდებული ჩემი ბედ-აღბალითქა!.. ფაგულტეტი კი არა უჩივერსიტეტიში არა ვარ! ენამ დამასწრა და ვუზასუხე:

— ფილფლავი განლავართ!

— კეთილი!.. რა ეროვნების ბრძანდებით?

— ქართველი!

— სასიამოვნოა! მე ძალიან მომწონს ქართველი ერი! კარგი ხალხია! მართლმადიდებელი ბრძანდებით?

— თუ ახლა მიშველა მართლმადიდებლობაში, მაშინ არ გავამტყუნებ საქართველოს იმაში, რომ საუკუნეები იბრძოდა მის დასაცავად! სჩანს, რომ ისტორიაც ჩემკენ არის!

— დიან!

— საწმუნებებს ალბათ მანდა და მინდა არ აქცევთ უურადლებას? ა?

ახლა კი შეგჩერდი! მტდის მეთქი ვიფიქრე! მაგრამ ჩავიციინე და ვუზასუხე:

— როგორ შეიძლება, ქალბატონო, როგორ შეიძლება!

— ეს მე მომწონს! უფკელ შემთხვევაში, საწმუნებებს ისეთი რამაა, რაც კერძოთ, საკუთრად აღამიანს, როგორც პირვნებებს, ეხება.

— გუთანხმებით! კერძო საქმეა... — განათლებული ქალი უნდა იყოს!

— თუმცა რუსეთში ჯერ კიდევ არ არის გამოფებული ასეთი შეხედულება, მაგრამ იმედია, რომ... თქვენ ხომ არ გეჭკარებათ?

— დიან! წავად!.. საქმე...

— დარჩით სადილზე! ჩემი ქმარი ქ. №-ში არის წასული... და წარმიდგინეთ,

მწვენილი ვარ! სადილზე კოლიაც მოვა... კოლია თქვენს მოწაფეს ქვიან!

— გმადლობთ! მაგრამ...

— ნატაშა! — დაუძახა ქალმა მოსამსახურეს — ყავა გაამზადე!

— ახლავე, ქალბატონო!

— დიან, იმის გეუბნებდით, — ქართველი ერთი სიმშატურია! მე ვინცნობ რამდენ-
ნამე ქართველს! მომწონს ქართველის, საზოგადოთ, პირდაპირობა...

„ნურას უკაცრავად! მაგრე არ გახლავს საქმე,“ მინდოდა შეთქვა, მაგრამ სიხუმრე
არხიე, თანაც ოდნავად შეგწითლდი ნიშნით იმისა, რომ ეს „ეროვნული“ თვისება მეც
მიწვევს...

— დიან, პირდაპირობა, — განაგრძო ქალმა, — ამასთან სილამაზე კლასიკური... ამ
დროს გოგამ შემოიტანა ნაირ ნაირ ტკბილეულობა, ყავა და სუფრა სელად გაშალა. ერ-
თი სინიდან ერთი რაღაც ტკბილეული პირდაპირ მე შემომხურებდა თითქო მიდიმოდა,
მიცინოდა;.. დასწევფელს დმერთმა! — თვალი ავარიდე, მაგრამ რამდენსაც არ გავიხედავ-
დი იმისკენ იმდევჯერ ერთს თვალს ცბიერად დახუჭავდა...

— აბა, ეპიფანია.. თქვენი მამის..

— ნიკოლაი...

— შირთვით, ეპიფანია ნიკოლაი! მოიწიეთ აქეთ!.. რა მორცხვი რამ ყოფილხართ!
შეპატოება ქალი და თანაც განაგრძობდა თავის ღანჯანკას

— სილამაზე, პირში გეტყვით, ეროვნული...

მოუახლოვდი სუფრას. წაუწიე ხელი „მოცინარ-მომდიმარ“ ტკბილეულს, მინდოდა
ობა, მაგრამ ისე მინდოდა ადობა, რომ არ შეეხებდა ვერ ავიდე უთვალოდ.
გავახედე უნებლიეთ!.. ვაი, უბედურება!

ეს ზაწია რაღაც გახდილა, უშველებელი გამხდარა! გადასულა სანის, თითქმის სუფ-
რის ნახევარი დაუკავებია, დაუღია ხახა, დაუდრეჭია გრძელ-გრძელი კბილები და იცინის!
მეუცხვო! ავიწიე ასადგომად!

ერთი თვალი შემომხურებს და გულსაკლავად იცინის! მუცელი გამოებს და გაეხარდა
სითხითებს, — უშველებელი მუცელი ენძრევა!

ჩემი მასპინძელი ქალიც იცინის ახლა, და სიცილით შემომხურებს!

— რა თავხედობა! მე არავის მივცემ ნებას დაცინვისს!..

— თქვენი სილამაზე, პირდაპირობა!.. ხახახა!

სისხლი! სისხლი! — ვიფიქრე და მივარდი იმ საძაგელს, რამაც აგრე მომიშხამა
წუთი... მაგრამ ამ დროს გამომეღვიძა!

გათენებული იყო.

ნაღვლიანი ავდექი. ვერ გამოვიცა სიზმარი! ვერც ვბედავ იმის თქმას, რომ ცრუდი
იყო, და იმასაც ვერ ვამბობ, რომ კარგი იყო! ჩუმად გულში გი ვფიქრობ, ვჯავრდები:
„დამცინა ბედმა! ძიღშიც არ მასვენებს!“ მაგრამ ხმა მადლა ამის აღიარებაც შეშინა!
იქნება ბედი არაფერ შუაშია აქ, და ცილი რომ შევსწამო, მართლადაც გამოჯავრდება, და
დამცინებს! ბედის დაცინვა გი! ძნელია, მეტად ძნელი!.. დამეთანხმება ვეკლა, ვისაც გა-
მოუცდა. მე გი იმისი ბუკრი მათრახი მახსოვს!

ჩემი სიზმარი გი... წაგავს დაცინვას! მაგრამ... არა! დაცინვა არ უნდა...

...იყოს!

ვნახოთ!

III

გახსნილი ბარათი მიკავია ხელში და განარბული სხით დავეურებ. ჩემს განცხადებას უმჯობესია! ეს უკვე სიზმარი არ განსვავთ! ვატყობ ადრესით, რომ ვიდაცა მთავარს ქუჩაზე სდგას,—ნიშნის სიმდიდრის! მეც, რა თქმა უნდა, მწირად გავსწიე! მივდივარ და ვუიქრობ: „რასაც ვიტყვი, მოკლეთ ვიტყვი! რუსული, როგორ გამოწერება დმერთი, და შექმნება! თვითონ არას ვიტყვი, ზისუხს კი მოჭრილად მივცემ უკვე კითხვას! განკვეთილს გაჩნია!—შეიძლება სიზმარის არ იყოს 25 კი არა, 30 მან. დავაფანო! ხოხონა! 30 მან. რა დიდებულად ვისადილებ! უწინარეს ყოვლისა სადილის აბონიმენტს ავიღებ ერთი თვით! სანჯალს ვიყიდი! უსათუოდ! ზირველი საქმეს სანჯალი!.. ერთი სანჯალი... ესეც ზირველი საქმეს!.. ახან რა თქმა უნდა! თავდაზირველად ახანში უნდა წავიდე! ვალებსაც გაკისრებო! მოკვეთოები ერთი სიტყვით და დავისვებო! მარა“...

ასე იქნებოდა რომ ვარ, უცბად ჩამიქროლა ვტომობილმა! „როგორი სადილი უნდა ქონდეს ამის ნატრანს? ა?... აი, ტრამვაიც!.. რაძენი კმაყოფილი სხე ზის შიგ?.. კარგია კმაყოფილ ხალხს რომ ვუყურებო! რაღაც შენდა უნებურად შენც იმთებურ სხეს იღებო!.. აკურ ეტლიც!.. ვიმ, რა ცხენებია! რაძენი ექნება ჯამაგირი მეეტლეს? რა კარგათ აცვი?! ჩუ! მანდილოსანი მე მიუყურებს!—კარგი ბიჭი ვარ გან? მამ!

...რა ამბავია, რომ უკვლავ მე მიუყურებს? ხომ არა შემამხნიეს რამე?..
სიმაგრე! სითამაშე!.. ზირზე დიმილი გადავიკარი და თამაში ნაბიჯით, თავ მადლას წვეული გავეშურე წინ!.. სახლი № 25... ეს არის! შევედი!

— ვინ გნებავთ?—შემეკითხა შევიცარი, რომელიც არც ამდგარა ჩემს დანახვასე! ეს კი სიზმარს არა გავს!.. რატომ უნდა ადგეს ეს შევიცარი? შენზე უკეთ სჭამს, სვამს... უკეთ ახურავს... ვინ გდისარ შენ, რომ წამოგიდგეს, წამოგეჭიმოს... მე შენი ამბავი ვიცი და ვერცხლის მანეთს ჩაუღებ ხელში!

- მე ესა და ეს კაცი მინდა მეთქი!
- სტუდენტი ხართ?
- დიან! წერილით დამიბარეს!
- უკვე აუგანილია მასწავლებელი!
- მაგრამ როგორ მოხდა ეს, როცა მე ვიყავი დაბარებული?—გულმოსული ვკითხე შევიცარს!

- თქვენისთანა აქ 50 იყო ამ დღით! ალბათ სხვაც უავდათ დაბარებული!
- ეს... ეს... ზადლეტი ყოფილა შენი... უზდელო! შენი ბატონი!
- მე არაფერი ვიცი! არა შეკითხება!
- უთხარით იმას, რომ მე ზადლეტი უწოდე!
- შეიძლება!.. მე არ ვიცი რა!..

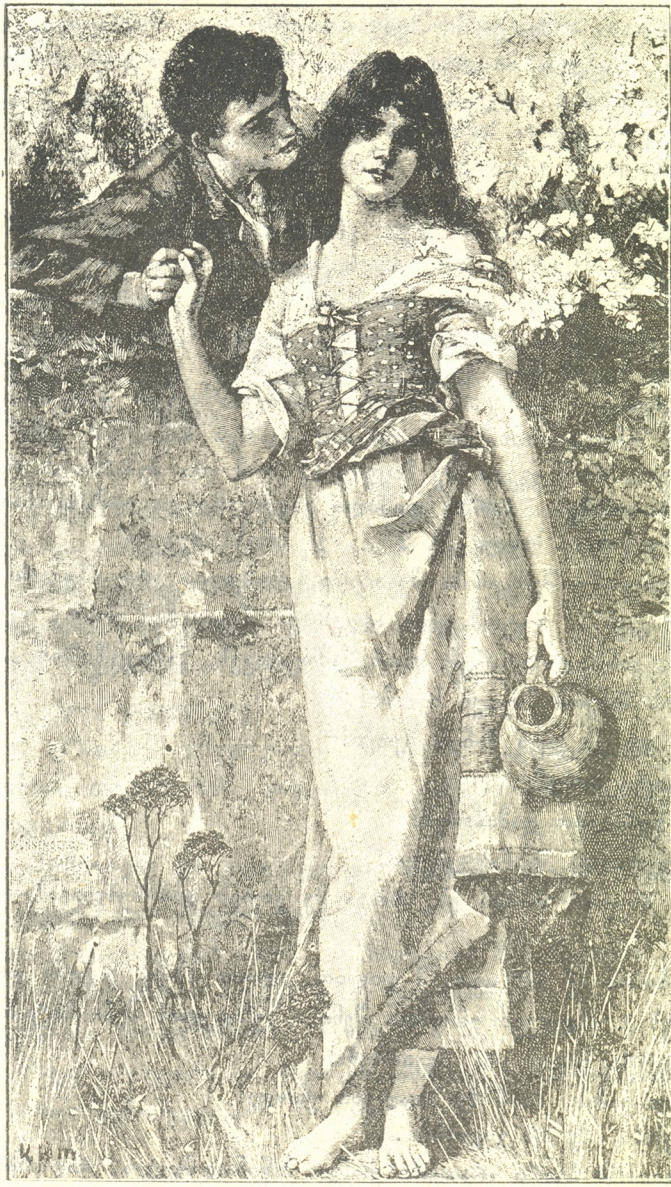
ალბათ შევიცარს ბევრი არაფერი ქონდა სწინააღმდეგო, რადგანაც, როგორც შევატყე, ჩემს გინებაზე ცალი უღვაში აუთამაშდა, თითქო ესამოყვანა!.. დიდად კმაყოფილი არც ისა ყოფილა თავის ბატონზე! რაღა დამრჩენოდა, დავბრუნდი!

ქუჩაზე ხალხი ისევ დადიოდა! ვის უსაქმობა ეტყობა, ვის საქმიანობა! ვის მოწყენილობა, ვის უდარდელობა! ტრამვაი თავის საქმეს განაგრძობდა... ზოლისმენი ეგვიპტის მუმიანსავით გაჩერებული იყო შუა ქუჩაში და სულელურად იუყრებოდა აქეთ-იქეთ! ავტომობილი, ეტლი, ტრამვაი, ველისიბუდი, ქალი, კაცი, დიდი, ზატარა ერთმანეთში არეულიყო! ქალაქი, უხარ-მარხარი, დიდი ქალაქი თავზე დამწოდოდა და სულს მიხუთავდა!

— ჯოჯოხეთი! ჯოჯოხეთი!

ქართული
ბიბლიოთეკა

ბაბაღმერთებენ

რაც იყავ უწინ—ღღესაც ისა ხარ,
 ზეჭვეყნიურის ცეცხლით ენთები;
 ამოებას გასცილდი საზღვარს...
 შორს კვლავ ოღესმე აღმოსცენდები.
 ღა მშვენიერსა გაგაღმერთებენ,

ბღეს მოგიქსოვს იღუმაღობა;
 ერის გენიას შემოიღრთებ—
 მით სულ მოითქვამს შთამომავღობა!...
 თუ ახსენებენ შენს წმინდა სახელს,

იქ ჩემიც შენთან მოიგონები;
 შენი სარკე ვარ ნაზი, უმწიკვლო
 სული შემოგტრფის და გემონება.

მე როსღამნახამ?

კავკასიონის მთებმა შემიტკებს
 ნიავი მოჭქრის, მოაქვს ამბავი;
 მაგრამ შენზედ კი არას მომითხრობს,
 იყოს თუნდ იგი გულის საკლავი!...

ღამეს სღევს ბნეღი—მიჯნურად ჰსახავს;
 აჩრდილი მკვღელი მე როსღა მნახავს?
 შენ ხარ უჭქნობი, ნაზი სოსანი.
 არა ხარ ჩემთან—არც ვარ მგოსანი!
 თვით სიზმარშიაც შენ გიმღერ ქაღწულს,
 აკვანს გიმზადებ ნელ ჰანგით დაწულს.
 თუ ყურს დაუგდებ იღუმაღ ლოცვას,—
 აღმოიკითხავ ოცნების კოცნას!...

ა. შანშიაშვილი.

„ნილოსის ძღვენი“

დ. კილოსანიძე

I

ადამიანის გენიისათვის ხელოვნების ისტორია ახალი ხილი როდია: იგი სწორედ იმ დროიდან მომდინარეობს, რა დროიდანაც თვით კაცობრიობის ისტორია. მეცნიერებისა და ხელოვნების აკენის—აღმოსავლეთის უძველესი ნაშთები მრავალი ათასი წლობის განმავლობაში მოგვითხრობდნენ ჩვენთვის გაუგებარს ენებზედ კაცობრიობისა და ხელოვნების ისტორიას, იმ ხელოვნებისა, რომელმაც მხოლოდ პირველ ნასახი ფორმები მოგვცა და რაზედაც შემდეგში უნდა აღორძინებულიყო ანტიკური ხელოვნება მე V საუკუნეში (ქრ. წ.) რაფაელის, ფიდიურის და უალრესი მშვენიერების შემქმნელი პრაქსიტელის სახით. ანტიკურმა ხელოვნებამ დასაწყისი მისცა თანამედროვე ხელოვნების ყოველს დარგს, როგორც განყენებულ მეოცნებე ბეკლინს, კოლორისტ გოგენს და ღრმა გრძნობით აღსავსე, ალგზნებულს როდენს. ის ქვეყანა, საცა ადამიანმა უნდა მოძებნოს ხელოვნების პირველნასახი ფორმები—ეგვიპტეა. იმისი ნაშთი, დესპოტ ფარაონებისა და ქურუმთ ზღაპრულ ქვეყანაში ცოცხლათ დამარხულნი, გაცოცხლდნენ და ჩვენთვის გასაგებარნი გახდნენ ფრანგის შამპოლიონის წყალობით (1790—1832), რომელმაც ღამოაჩინა საშუალება ეგვიპტური ნაწერების წასაკითხათ. ამ ჟამათ კი იმ მრავალი ბრწყინვალე ეგვიპტოლოგების მეოხებით, როგორც ლესპიუსი, მარიეტა, მასპერო და განსაკუთრებით კი ფლინდერს პეტრი, ნილოსის ველის ისტორიის მრავალს ფურცელს და ეგვიპტეს ხელოვნების საიდუმლოებას ნათელი მოეფინა.

II

ეგვიპტეს ხელოვნება ღირს აღსანიშნავია მარტო იმიტომ კი არა, რომ იგი ძალიან ძველია, არამედ იმიტომ რომ დიდი კავშირი არსებობს ფარაონთა ქვეყნის ხელოვნებისა და იმ წრის შორის, რომელმაც იგი წარმოშობა. ეგვიპტეს ბუნების ხელოვნებაში გამოხატვა იმდენათ აშკარათ გამოსჭვივის, რომ მეცნიერთა ყურადღებას პირველ დანახვაზედვე იქცევს. ეგვიპტე—„ნილოსის ძღვენაა“. ეს გეოგრაფის ჰეკატოსის ნათქვამი და შემდეგ ჰეროდოტის გამეორებული სიტყვები მშვენიერათ ახასიათებენ ეგვიპტეს ბუნებას. ქვეყანაზედ უძლიერესი, უდიდესი მდინარე, ვითა „სხივი ნათელი ბნელთა სამეფოსი“, მძლავრათ აპობსი საქარას უდაბნოს, ამ ქვისა და ქვიშის თვალ უწვდენელ სამეფოს, და წყალდიდობის დროს ურიგებს თავის ნაპირებს ნოყიერს ლამს, და ამით აპობიერებს ნიადაგს, აძლევს პურს, ხილს, ჰკვებავს რამდენიმე მილიონხალსს. ამ მდინარის ერთნაირმა ნაყოფიერმა მუშაობამ ნილოსის ველის კოლონიზატორებს საფუძველი მისცა, მასში დაენახათ გონიერი, ცოცხალი, შეგნებული და კეთილი ღმერთი, რომელიც კაცობრიობის ბედნიერებაზედ იღწვის, იქნება ციდან დედამიწაზედაც კი ჩამოდის. მართლაც ამ ნილოსის გამაპიროვნებელს ღმერთ-გაპი-ს ეგვიპტეს ღმერთთა გუნდში სიპატიო ადგილი უჭირავს. „დიდება შენ, ნილოსო! დიდება შენ, რამეთუ მოევლინე ქვეყნათ დედა-მიწაზედ, რომ ეგვიპტასთვის სიცოცხლე შთაგებერა... შენ ყველა თვალებს უშრობ ცრემლებს და შენთა ბედნიერებათ გულ-უხვათ ჰფანტავ“... ასეთია ძველი ჰიმნი.

მაგრამ მინამ ღმერთი-გაპი თავის თავყანის მცემელთ უხვათ აჯილდოვებდა, იგი ძალიან სასტიკს პირობებს უდებდა მათ: იგი თხოულობდა დაუღალავსა და განუწყვეტელს მუშაობას. ეგვიპტეს დასახლების პირველს საუკუნეში ნილოსი, როგორც ბევრი სხვა ისტორიულა მდინარე, წარმოადგენდა წყლის სივრცეს, ძალიან საშიშარს, მიუდგომელს და ქვეყნის პიონერებს ემუქრებოდა ათასი მიაზმით და ეპიდემიური ავათმყოფობით. პირველმა მცხოვრებლებმა თანდა-თანობით დაიქვემდებარეს ნილოსის ნაპირები, მისი წყალი მოიშველიეს მიწის დამუშავებაში თანასწორათ გაიყვეს იგი სხვა და სხვა უბნებისათვის; ამისათვის კი აკეთებდნენ სარწყავ არხებს, საგუბებლებს, რომ წყალი მინდორზედ გაჩერებულიყო და თავისი ნაყოფიერი ორგანიული ნივთიერება დაეტოვებინა, აწესრიგებდნენ წყლის გადაგდების საქმეს, რომ დამდგარს, დაგუბებულს წყალს მიაზმით სავსე ჭაობები არ გაეკეთებინა. ნილოსი რთულს კულტურულს მუშაობას. შგნებულს ერთნაირს მოქმედებას თხოულობდა ყველა მცხოვრებლებისაგან და არა კერძო პირების ანუ პატარა ჯგუფებისაგან ამ კულტურულმა მუშაობამ, თვით ბუნებისაგან ნაკარნახევმა, დიდი გავლენა იქონია ეგვიპტეს საზოგადოებრივ ცხოვრებაზედ და ნაციონალურს ხასიეთზედ. ხალხის ცხოვრების საფუძვლათ გადაიქცა საზოგადოებრივი ცხოვრების მკაცრ მოთხოვნილებათა მიერ პიროვნების დამორჩილება, რამაც პრაქტიკულათ იქამდის მიიყვანა, რომ ხალხის მასსა დამონავებულ, მიწაზედ იქმნა მიმაგრებულ, და ეგვიპტეში დამყარდა დიდი და ძლიერი დესპოტია სახელმწიფოს სახით. ქვეყნის და ხალხის ცხოვრების ამ პირობებში, ეჭვს გარეშეა, უნდა აყვავებულიყო ტეხნიკურ ხელოვნება; მართლაც ხელოვნება ფარაონთა სურვილის დამაკმაყოფილებელს საგნათ გარდაიქცა, საკუთარი პიროვნების ინიციატივა მოისპო, და ასი ათასი ხალხის ხელებით იმისთანა შენობები დაიდგა, რაც ეხლაც აკვირვებს კაცობრიობას თავისი უზარმაზარი სიდიადით და სიმკვიდრით, რაც მუშა ხალხს რამდენიმე ათი წლით ამონავებდა; ასეთია ეგვიპტეს ხუროთმოძღვრების ნაშთები. ამ ნაშთების აშენებას ხელს უწყობდა აგრეთვე მასალის სიმრავლეც: ლამი ნილოსს მოჰქონდა, კირს ნივთის უღებნო იძლეოდა, ქვას—გებელ სილსილი ზემო ეგვიპტეში, თეთრ-წითელი გრანიტი-კი იპოვებოდა ძველის-ძველ ქვის სამტვრევეებში ასსუანას (სიენაში).

რაიცა შეეხება მუსიკას, პოეზიას, ქანდაკებას, მხატვრობას, იგინი თავისი განვითარების პირველსავე ნაბიჯზედ შედგნენ, რადგან ეგვიპტელთა ცხოვრების პრინციპები ძველათვე განსაზღვრული და შეზღუდული იყო, თუმცაკი მათი აყვავებისათვის ნიადაგი ხელის შემწყობი იყო: ჰიმნები და ლოცვები გაპის მთაყვანებელთა მდიდარს პოეტურს ნაწარმოებს წარმოადგენენ; მხატვარს შეეძლო შეესწავლა და გამოეხატა ტიტველი ტანი, რადგან ცხელი ჰავა ქვეყნისა მცხოვრებლებს თითქმის უტანისამოსოთ ატარებდა და ამით ხელს უწყობდა ტიტველა სხეული შეესწავლა. გაცილებით უფრო ცუდს პირობებში იყო ორნამენტიკა. ეგვიპტეს ფლორა და ფაუნა თავისი სიმდიდრით ვერ დაიკვებებენ. პალმა, ღოტოსი და პაპირუსი—ათითქმის მთელი ეგვიპტეს მცენარეობა. არა ნაკლებ ღარიბია ეგვიპტე ცხოველ-

ბით. ცხოველთა და მცენარეთა სამეფოს ერთნაირობას უნდა განვეითარებინა ერთგვარი სტილი, რადგან პალმა, ლოტოსი და პაპირუსი, ძერა, ურვი (ცხოველი), სკარაბები (ეგვიპტეს ბრჭყვიალა ჭიები) იყვნენ ერთათ ერთი მოტივები ეგვიპტის ორნამენტებისა.

(გაგრძელება იქნება)

ნისლი

ა. შანშიაშვილი

ნისლს შთაენტქა მთლად გარემო.
 მთებში გზოვე,
 უველა მთხოვე,
 ჩაგექსოვე, —
 ჩემში ცხოვრობ, სატრფოვ ჩემო.

* * *

ჩემს ხმებს მღერი—ესტკებეი მევე.
 ეიშ! მიხარის,
 ნათელ მთვარის
 ჰანგი არის

შემიყვარდი... დამატყვევე.

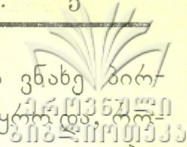
* * *

შენ იცინი? მერე მე რა?

ახ, ნეტავი
 ის ხმა-შავი,
 მომხიბლავი,

არ გამეგო... არ მემღერა.

სახიერი. რას იზამთ! წელან თითონვე არ უგალობდა გრძნობას გაუმხელელს და ქებათა ქებას არ სძღვნიდა ჩუმ ნეტარებას! მშვენიერათაც შეუსრულებია. შორიდან თურმე სისხლით შეპყრობილს ნაზი-ბროლას ეშხი სდაგავდა, მაგრამ გულში იკლავდა არ ამჟღავნებდა.

მზენათ. საკვირველი მხოლოდ ეს არის ნაზი-ბროლა, საიდან შეამჩნიე, რომ ვაშა-კაცი ეგეთის ნაზი გრძნობით იყო შენდამი შეპყრობილი.

ნაზი-ბროალ. შენგან არ მიკვირს! ამის შემჩნევა ადვილია. გასაკუთრებით ჩვენ ქალები, ხომ კარგათ იცი, არა ერთხელ აღუნიშნავთ ეს თვის ნაწერებში ჩვენ გულთა მხილავებს, რომ უფრო გამახვილებულის შეგნების პატრონნი ვართ. მეც კიდევ ბუნებისაგან მგონი დაკვირვების ნიჭი არ მაკლდეს, ამიტომ ჩემთვის ადვილი იყო ბინდიას ზრახვათა გამოცნობა და, როდესაც კი ამის შესახებ თვალთ ამეხილა, ავხსენ გამოცანა, შემზიზლდა იგი. შემზიზლდა მისის მორჩილების, მონობის გამო. უნდა ვითხრა, რომ წინეთაც, თავის დღეში, მისკენ გული არ მერჩოდა. უთუოდ უფრო მიტომ, რომ ის ბედის მონათა, ან ხავსის მოტრფიალეთა ჯგუფს ეკუთვნოდა და უშუყ-ვეზირის მიმდევარი იყო. ო, რა მეზარება უშუყი, ეს ჩვენი განთქმული ცბიერი ვეზირთ ვეზირი. ეს ქვემძრომი, მაღალ მწვერვალზე მოქცეული. ჩვენ მღვიმეს გარეთ ქვეყანაში, მზიან ქვეყანაში ერთ დიდებულს კაცს აქვს ნათქვამი: მწვერვალზე ან არწივი ჩამოჯდება, ან ქვემძრომი შენობდებაო. ზედგამოჭრილია ეს უშუყ-ვეზირზე. იგი ნამდვილი ქვემძრომი. მისი მიმდევარი კი ბინდია და აბა როგორ, თუნდ ცოტაოდენიც სიბრალული აღმძროდა მისდამი! პირ-იქით, მე მუდამ ის მინდოდა როგორმე მშრალზე გამომეყვანა უშუყიც და მათი მიმდევარებიც. მშრალზე ყოველი თავის ცბიერისა და კეთილის აზრებით. ამიტომაც

იყო, როდესაც დღეს ბინდია ვნახე პირ-ქვედამხობილი, ზიზღმა შემიბყრო და როდესაც წამომდგარს შევამჩნიე აღელვება, პირში ვახალე—გიყვარვარ-მეთქი! ვიცოდი, რომ იმისი თქმა მისთვის სასჯელი იყო, ისიც საჯაროთ, ესრე მოედანზე.

მზენათ. ეგ შეიძლება კარგათაც ქმენი, მაგრამ მეტი სისასტიკე მოგივიდა და ამასთან შეიძლება ჩვენ ჯგუფსაც ავნე ცოტა რამ. ხავსის მოტრფიალენი უფრო ფრთხილად დაიჭერენ თავსა.

სახიერი. რაც უნდა გაუფრთხილდენ, ეხლა სულ ერთია. მოდგა ჟამი მათი დამხობისაც. თალი უნდა დაინგრეს, ამას წინ ველარა დაუდგება-რა, მზემ უნდა დავაშუქოს და უშუყი და მისი მიმდევარი სრულის თვისის ხრწნილებითა უნდა გამოჩნდენ ქვეყნის პირზე.

მზენათ. ეგრეა, სახიერო! შენი ხელი! (ზრუკენი ჯერ რამაჟათ ზეკით ასწევენ და შეარუკენ ხელებს, შემდეგ კი გამათო მევენ ქვე-დაშეკეულად.)

ნაზი-ბროლა. გიყურებთ და მიხარის, რომ გხედავთ ორივეს ეგრე წელში გამართულთ, ეგრე უბრალოს და ეგრე წმინდათ შეყვარებულსა როდის აპირებთ შეუღლებას, თუ თქვენც ამ საგანში მხარს უჭერთ ჩვენს გულთა მხილავს-ზენისის შეხედულებას...

მზენათ. ესე იგი საჭირო არ არის ქურუმთ წეს-რიგის შესრულებათ? თვით ბუნებამ აკუთროხოს ისინიო?!

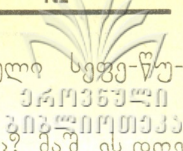
ნაზი-ბროლა. დიად, მას ვამბობ... (ფიქრში გატაცებთ) ბუნებრიობა!.. ესე იცის თქმა...

სახიერი. ო, ზენის, ზენის! რა ნიჭისა და გონების კაცი აკლია ჩვენ ჯგუფს.

ნაზი-ბროლა, (უცრე) აკლია?! როგორ? აკი ისიც მზის მამებარია.

სახიერი. დიად, მაგრამ ბედის მჭედელი მაინც არ არის!

ნაგი ბროლა. როგორ? გგონია, მისი მოძღვრება ჩვენსას არ უდრის, უდრის კი

არა ერთი არ არის?!

სახიერა. გითხრა, ნაზი-ბროლა?... არ არის ერთი! მართალია ისიც მზეს ეძებს და ჩვენც, მაგრამ მისი გზა სასხლეტია; სხვა ქვეყნებშიაც, მზიან ქვეყნებში ეგრე მარტოთ მავალ დიდებულ კაცებს ვერ მიუღწევიათ მიზნისთვის.

ნაზი-ბროლა. აბა რას ამბობ, მოძღვრებას ხომ გაუმარჯვანია?!

სახიერი. ჰო, მოძღვრებას კი, მაგრამ ეგ არ არის საჯგუფო კაცი. იქნება მაგის გონება მეოცნებე უფრო მაღლაც, შორს მიფრინავდეს და ჩვენ კი დღესვე ხელ-მო-საკიდი რამე გვინდა! ესე ყოფილა ცხოვრებაში... (შეამჩნევს რომ ნაზი-ბროლა: მოაღუშა) მაგრამ ბოდიში მთავრის ასულს! მე ვატყობ რომ სახელოვანი მგონის დიად ცრემლსა ვარდი დაუერთვილავს.

ნაზი-ბროლა. (ფიქრშია წასული. შემდეგ გამოეკვივება და ნაზათ) ჩემო სახიერო, ნუ მაწყენინებ! შენ მეტად ნაზსა ჩემი სულის სიმებს შეეხე. (შორად: ნ მისთვის სიმღერა: კილო გ მარჯვების)

სახიერი. ეჰე, მოდიან მზის-მადებარნი. ეტყობათ გაუმარჯვნიათ დღეს თათბირზე.

მზენათ. რა ქონდათ სათათბირო?

სახიერი. რამდენათაც ვიცი დღეს უზენაეს საბჭოში უნდა გავრჩიათ ქორწინების თავისუფლება. აკი დიდი ხანია ჩვენი მთავარი მიემხრო მზის მადებართ და ახალ-ახალ სათავისუფლო კანონზე აქვს თათბირო.

მზენათ. ეს ხომ სულ ჩვენ ვქენით, ბედის მკედლებმა ჩვენ დავაძალეთ, რომ ჩაფიქრებულიყვნენ და დაკვირვებოდნენ დღეინდელ ხავს-კიდებულ ვითარებასა.

სახიერი. კი მაგრამ ხედავთ მზის მადებარნი დღესასწაულობენ გამარჯვებასა. ვიცნობ მათ კილოს ატაცებულს, ამაღლებულსა.

ნაზი-ბროლა. ოჰ, რა ცუდი ვქმენ! სულ დამავიწყდა, რომ დღეს უნდა გარჩეულიყო ის საკითხავიც, რომ აწ მოის-

პოს ეს სალამი ბარბაროსული სეფე-წულებთან, პირ-ქვე დამხობა.

მზენათ. დღეს იყო ეგეც? მაშ ეს დღე ჩვენის ხავსიანის მთავრობისათვის შესანიშნავი დღე ყოფილა! (სიმღერა ახლოვდება, ბოლქს შეადიან).

I-ლი მოქმელა.

გამარჯობა ძმებო, ხალხო, დღეს გაგედოთ ხშული კარნი! მაშ გზა ფართო სიმართლისა, მოვდივართ გზის მადებარნი!

დაჩაგრულთა საიმედო და მტერთათვის შესახარნი, სიმართლისა მოციქულნი, სინათლის, მზის მადებარნი!

გაიხარეთ, იზეიმეთ, დასტექეთ და დაჰკათ ზარნი, გამარჯვებას მოგილოცავთ იხარებს მზის მადებარნი!

დანაჩ ჩუნები. გაუმარჯოს, გაუმარჯოს! (სტვას მხრადანაც შემადიან მსიკეინენი.)

სახიერ. (I-ს მოქმელს) გაგვიზიარეთ მიზეზი სიხარულისა. სიდან მოდიხართ?

I-ლი მოქმელი. უზენაეს საბჭოდან.

სახიერი. გქონდათ თათბირი?

I-ლი მოქმელა. დიად, გვქონდა და გავიმარჯვეთ.

სახიერი. რა საკითხზე?

I-ლი მოქმელა. ქორწინების თავისუფლებაზე. დიდი შეტაკება მოხდა. ხავსის მოტრფილენი მედგრათ იცავდნენ ძველ ბორკილიან შეუღლებასა და ის იყო დაგვძლიეს ღარმე, მაგრამ სახელოვანმა ჩვენმა ზენისმა კიდევ ერთხელ დაგვლო საშვილიშვილო ვალი.

ნაზი ბროლა. მაშ იყო ზენის?

I-ლი მოქმელი. იყო კი არა ესე აღფრთოვანებული ბევრი ხანია აღარ გვინახავს. სიმართლის ცეცხლს აფრქვევდა პირიდან, მჭერ-მეტყველების ნაკადულით წარეცხა არსებული ბოროტება და სძლია მტრები.

II-რე მთქმელი. მერე რა ამბავი მოხდა უზენაეს საბჭოში!..

I-ლი მთქმელი. მოხუცები, ნავსიანები აზროზინდენ და დრტვინვა შექმნეს. ახალგაზრდები აღტაცებამ მოიცვა და შეიქმნა საერთო ხმა-შერყეული განგაში. მხოლოდ, როდესაც ხმები ჩამოთვალეს, ქორწინების თავისუფლებას გაემარჯვნა. მაშინ კი ერთ ხმათ ვიგრიალეთ და ხელზე აყვანილი ზენის ვაშას ძახილით დარბაზიდან მოედანზე გავიყვანეთ.

II-რე მთქმელი. თავ-ჩაქინდრული ხაგსის მოტრფიალენი კი გულ-მოწყლულნი დაევტოვეთ საბჭოს დარბაზში.

სახიერი. მე მხოლოდ ის მაკვირვებს, რომ ზენის მონაწილეობა მიუღია საერთო კამათში.

ნაზი-ბროლა. (ნატა, წყნით). ვითომ რატომ?

სახაკრი. ის ხომ საზოგადოთ განზე უდგას ესეთ საერო კითხვებს. ის ცალკე გზით მიდის მუდამ და საერთო მოძრაობაში არ ურევია. თავის ნათხზავებშიაც ხშირად გამოუთქვამს ხოლმე, რომ ის მხატვარია, გულთა მხილავი და ეგეთი კერძო მოვლენა იმას ვერ გაიტაცებს.

ნუნათ. რათ ამბობ მაგას, სახიერო? განა სახელოვანი ზენის მუდამ სიმართლეს არ ემსახურებოდა თავის ქმნილებებით? განა მისი საუკეთესო მოციქული და მხარებელი არ იყო?

ნაზი-ბროლა. მერე კიდევ ეგ საკითხავი—ქორწინების თავისუფლება ჩვენში თითქმის მაგის მიერ არის წამოყენებული. უმთავრეს მის ნათხზავებში ხომ სულ მაგაზე აქვს ლაპარაკი, რომ კაცის გრძნობა მხოლოდ ბუნებრიობას არ უნდა გადასცილდეს, ისე კი მას სხვა ჩარჩო არ უნდა, სრული თავისუფალი უნდა იყოს. აკი ვთქვი, რომ ლაპარაკშიაც იმეორებს ხოლმე—ბუნებრივობა ყველაფერში, ბუნებრივობაო.

სახიერი. ჰო, ეგ კი მართალი შენიშ-

ენაა, შეიძლება სწორედ მიტომატ მიიღო ეგეთი ცხარე მონაწილეობა საერთო გადაწყვეტაში. (გაისმის ვაშას ძახილი).

ხმები. მოდის, მოდის! სახელოვანი ზენის! გაუმარჯოს, გაუმარჯოს! (შემადის ზენას ფანტასტიურათ მორთული, თავს დაფნის ფათლის სხეულებათ გამჭრდილი ფერის გვირგვინი აქვს გაკეთებული. საამური სხის ვაჟკაცია! მოყვება ბეჭი, საქათხრადა და ვაშა).

სახიერი. სალამი დიად მგოსანს!

ხმები. ვაშა! ვაშა!

ზენას. მადლობელი ვარ! თუმცა რად მეუბნებით მადლობას!? განა ყველას თქვენ ამ საკითხზე არ გიშრომიათ? განა თვით თქვენ არ გინდოდათ, რომ ამაშიაც თავისუფლება მოგვბოვებინათ? მაშ თუ ესეა, მარტო მე რათ მეუბნებით მადლობას?

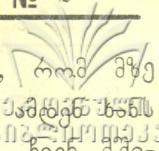
სახიერი დიდო მგოსანო, თუმცა თავმდაბლობა დიდებული სამკაულია, მაგრამ თავს მაინც მეტათ იმცირებ.

ზენის. მე ვიმცირებ თავს? მე თავმდაბალი? პირ-იქით! მინდა ავმალდე, სულ ზევი-ზევით ავიწიო, ცას ვკრა კამარა, რომ თავისუფლათ ფრთები გავშალო და მუნ, ირაოს დაუშლელათ ვიწყო ნავარდი. ეს კი არ ნიშნავს თავმდაბლობას, დამცირებასა.

სახიერი. მერე ეგრე მალა აწეული ჩვენს საკითხებს ხორციელთაგან ქვეყნად შექმნილს, ჯურღმულს მოქცეულს, ამ ჩვენს სიბნელის მღვიმეშიგან აწ არსებულსა, შენ ვით ეგებვი, ვით იბრძვი მისთვის?

ზენის. ის საკითხი, რომლისთვისაც ვიბრძვი ხანდახან, თვით ეხმარება ჩემი ფრთების ძლიერ გაქნევას ირაოთ-მყვანსა. და თუ, როგორც დღეს, სურვილები ჩემი და ხალხის ერთი მეორეს შეუერთდა, ერთ წერტილს მოხვდა, გავიმეორებ—რომელს რა გვაქვს სამადლობელი!;

ხმები: არა, მადლობა! ვაშა, ვაშა!.. (ამ დროს ხალხისაგან გამოეყოფა მუშა-ფიც-

ხელს ტანის ზემო წელზე არაფერი არ აცვია. მხოლოდ წელზე შემოხვეული აქვს შავი ფერის ნაქსავი, რომელიც მუხლის თავებამდის წვდება. ხელსა და ფეხებზე აცვია ტუფის ერთიანი საბურველი, თათები არ არის გამოყოფილი ისრე, და მაჯაზედ ზაწია ბოქლომითაა აქვს შეჭვდილი; აგრეთვე ფეხის კოჭებზედაც. ზარის სახეზე შრამის და სიდარბის ბეჭედი (ტუფია).

ფიცხელა. რას ყვორით ვაშას? რამ გაგახარათ? ვითომ სამაგისო რა მოხდა? განა ჩვენი მზის დამხშობელი თალი დაირღვა? თუ ჩემებრ მუშას თავისუფლება მოუპოვეთ?

ერთი ვინმე. დღეს მოვიპოვეთ ქორწინების თავისუფლება.

ფიცხელა. ჰა, ჰა, ჰა! ეგ რა სთქვი ძმაო? ქორწინების თავისუფლება? ოჰ, რა უაღრესი ბედნიერება არის დაჩაგრულისა და ტანჯულის ხალხისათვის!? ეგ ხომ ზედ მალამოს წაცხებაა მის მრავალგვარათ დაწყლოლებულს გულზე... რას ამბობთ, რას?! რას ვაქნევ მე ქორწინების თავისუფლებას?! შიმშილს მომიკლავს თუ სიცვისაგან დამიფარავს?! ეგ მაძლართა მიერ შექმნილი სიბრძნეა, ეგ ისევ მათი ხრიკია, რომელთაც შეუქმნიათ იმდენი სხვა-და-სხვა დაბრკოლება, რომ ეხლა არ იციან რომელს რითი დააღწიონ თავი. ყველა ეს კი უსაქმობისაგან მოსვლიათ და უსაქმობა ხომ ბადებს ყოველგვარ ლაგამ-აუღებელ სურვილებს, რომელთა შენაქმიც არის ეგ სხვა-და-სხვა, კარგ სანაყროვნო სადილის შემდეგ, გამოგონებული დაბრკოლებანი, ჩვენ კი ამასობაში გვმოიდა და გვციოდა, გვშივა და გვცივა. ესენი ქორწინების თავისუფლებას დღესასწაულობენ. იმდენათ დალაზრებული და იმდენათ გაუბედავნი არიან, რომ, როდესაც უმნიშვნელო, პაწია რამ სათავისუფლო ნიშანს დაინახავენ, ზეიმი-თა და დღესასწაულობით ეგებებიან. თვით მთავარი საქმე კი ვერ გაუორიგებიათ. აი

განიზრახეს თალის დარღვევა, რომ მზე ჩამოეშვათ, მაგრამ ესეც კი სამტენ ხანს ვერ მოუხერხებიათ. ჩვენ კი... ჩვენ ვმძიერ-მწყურვალნი, სიცვისაგან აკანკალებულნი ჯურღმულს ჩაგვგზავნეს. რისთვის? მისთვის, რომ იქიდან ჩვენ სინათლე მივცეთ ამ ბნელ ქვეყანას. აი დახედეთ ჩემს შიშველს ტანსა და შეჭვდილ ხელ-ფეხს. ბევრმა შეიძლება არც კი იცოდეთ რას ნიშნავს ესა? აბა საიდან? ვაშაკაცები ქორწინების განთავისუფლებას უნდებოდნენ, ჩვენ კი საიდან გვიცნობენ! მე და ჩემისთანები აღმასის და სხვა სხივის მომცემ მალაროებში, ჯურღმულებში ვმუშაობთ, აი იმ მადნებს და ლითონებს ვამუშავებთ, რომელიც თქვენ გაძლევთ სინათლეს და სითბოს; რომლითაც განათებულთა და გამთბარი თქვენი სამყოფელი. ვმუშაობთ იქ მთელი დღე განუწყვეტლივ წელ-გაუმართავათ და თქვენ კი აქ ჩვენის ნაოფლართ განცხრებით მაშინ, როდესაც ჩვენ ხელებიცა და ფეხებიც ამ საბურველით შეჭვდილი გვაქვს, იმისათვის, რომ ჩვენმა თითებმა ვერ შესძლოს კეთილ-შობილ ლითონთა ხელთ-გდება, ტანთ არა გვაცვია-რა იმისათვის, რომ ასე შებოჭილებმაც როგორმე ვერ მოვახერხოთ ტანისამოსში მისი დამალვა, რომ ჩვენს ბატონებს, პატრონებს მადნებისას არ დააკლდეთ არც ერთი მისხალი ბუნების სიუხვისა და ჩვენ კი...

ერთი ვინმე. ნუ თუ სრულიად არა გაქვთ თავისუფალი დრო?

2-რე მუშა. დიაღ, თვეში ერთჯერ. ხოლო ყოველ-დღე მხოლოდ სადილისათვის გვეძლევა რამოდენიმე ჟამი. აი ეხლაც სასადილოთ მივდიოდით.

მეორე ვინმე. მაშ ისრე დღე და ღამ განუწყვეტლივ მუშაობთ?

ფიცხელა. ეჰ! ჩვენზე განა ღირს ლაპარაკი?! თქვენ უფრო მაღალი საგანი გაქვთ გასარჩევი: თქვენ ქორწინების თავისუფლება გწადიათ; თქვენს მაძღრობით

გალაღებულს გონებას კიდევ უფრო სხვა გასამხიარულებელი საგრძნობელი უნდა, კიდევ სხვა უმწვერვალესი განცხრომა. მაგრამ არა, მოვალს ჟამი და აწვე არს, როდესაც ჩვენ დავამტვრევთ ამ პაწია ბოქლომებს, გავშლით თითებს და ოო, მაშინ გეშინოდესთ ყველას, ვინც ჩვენ ესე მოგვექცა, ვინც მას შეგნებით ხელს უწყობდა მისი გონების თუ სხეულის ნამოქმედართ. მაშინ ვაი ყველა მათ! გამოვალთ ჩვენ, შავი ხალხი, შიშველ-ტიტველნი, მაგრამ თავისუფალნი და ჩვენის გაშლილის თითებით დავლევთ იმ ბუნაგებს, სადაც ჩვენი დამღუბველნი ჩაბუდებულან, დავანგრევთ ამ მყარ კედლებს სულის შემხუთველსა, ჩამოვთხლეშთ ამ ხავეს კედლების გამმაგრებელს და ჩვენვე დავანგრევთ თაღს ასე მყარსა და მტკიცეს; ჩვენ ჩამოვშლით მას და ჩამოუშვებთ იმ საუცხოვო მზეს, რომელიც აგრე ყველას ენატრება. მაშ გაუმარჯოს მუშა ხალხს!

საერთო ყვირილი. გაუმარჯოს!

(ფიცხელა გადის და ეფირილ-ყოფილით გაყვებან ევექანნი გარდა ზენისისა, ნაზი-ბროლა-სა, სასიერისა და მზენათისა.)

სახიერი. (პაუზის შემდეგ). ჩვენც დავვიწყეს.

მზენათი. ბედის მჭედელნი? არა, უფრო მზის მამებარნი.

ზენის. ეგ სულ ერთია! ხალხმა ეგ იცის. ჯერ თავს კარგა მოგაწველინებს, შემდეგ წიხლს კრავს და როგორც შენთვის ისე თავისთვისაც დაღვრის ნაამაგარს.

ნაზი-ბროლა. ეგ კარგი შედარებაა შეიძლება, მაგრამ, ზენის! გესმის ეს ხმები? გაიგონე რაც სთქვა იმ მუშამ? არა, ეგ სულ სხვაა, მაგაში სხვა კილოვნება გამოისმის, კილო შეგნებულის ადამიანისა. ეს მე არ მეგონა. არ ვიცოდი თუ ხალხი ასე გათვითცნობიერებული იყო!

სახიერი. მაგას არც მე მოველოდი თუ

თვით ჯურღმულში მომუშავენიც აგრე გამოფხიზლებულნი იყვნენ! რა უნდა მხიერებო შეინძრნენ, ეხლა კი მართლა მშვიდობით!

მზენათ. მაშ რა გეგონა. საქმეც ეგ არის, რომ თვით ხალხმა ნამდვილ გამოიღვიძა. ეს ტყუილი სიტყვა კი აღარ არის. შენ ახალი წევრი ხარ ჩვენის ჯგუფისა და ამიტომ არ იცი თუ რა ღვაწლიც მიგვიძღვის ჩვენ ბედის მჭედლებს და მით უფრო ჩვენს მეთაურს მზე-ჭაბუკს.

სახიერი. მართლა, მზე-ჭაბუკთან, კარგათ გამახსენე, აკი დაბარებული ვარ. სწორეთ დროც არის კიდევ.

მზენათ. ჰო, დღეს კრება არის. მეც მოვდივარ.

სახიერი. მაშ წავიდეთ ერთათ. მისურვებია მშვიდობა თქვენთვის.

ნაზი-ბროლა. ეგრევე თქვენაც. ეცადეთ საზოგადო ბედის ჭედში საკუთარიც ხელოვნურათ იყვეს გამოწთობილი. (მზენასა და სასიერსა უამოქაჯმუბიან და გადიან).

ზენის. „ჩვენ დავლევთ ამ თაღს“. რა თამამი ნათქვამია! დალევით კი დალევენ, მაგრამ განა მოიბოვებენ თავისუფლებას?!

ნაზი-ბროლა. რას ამბობ, ზენის? მეტი თავისუფლება რაღა იქნება თუ გათვითცნობიერებული ხალხი მზეს ჩამოუშვებს ამ ჯურღმულში?!

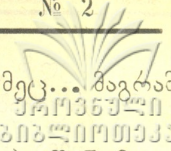
ზენის. მერე ეგ მზე რათ უნდა?

ნაზი-ბროლა. როგორ თუ რათ? ვითომ არ იცოდე! რომ გამოცოცხლდეს მზისაგან მისი მოღუნებული ბუნება; რომ იწყოს ახლად და ნამდვილ განათებულ ქვეყანაში ახალი და ნამდვილი ცხოვრება.

ზენის. მერე შენა გგონია, ნაზი-ბროლა, რომ მზე მოუტანს მაგას?

ნაზი-ბროლა. მაშ რა მოუტანს?

ზენის. ვინ ამბობს! მზე დიდი საქმეა, მაგრამ დიდი საქმეა მხოლოდ იმიტომ რომ სიცხოველე მისცეს მცენარეს, მოზარდს არსებას, ან კიდევ იმიტომ რომ ცხად-ყოს ყოველი დამყაყებული ტბორე,

ყოველი ხაზით მოცული არე-მარე, სა-
დაც ჩვენი ვეზირისთანა და ქურუმთა-
ქურუმის გვარი ბილწი ქვემძრომნი ბუნა-
გობენ.

ნაზი-ბროლა. მაშ სხვა რა გინდა?

ზენის. არა, ტურფავ! საქმე ავადმყო-
ფობის გამოცნობა კი არ არის, საქმე
წამლობაა!

ნაზი-ბროლა. მერე მზეზე უებარი
რალა. განა ის არ წასცხებს მალამოს
ყოველივე ჩვენ შექორვებას?

ზენის. არა საყვარლო! მზე წამალი
კი არ არის, ექიმია. ის მხოლოდ გზას
ანათებს და თვით კი არა მოაქვს-რა.
მოსატანი სხვაა, სულ სხვა, რომელიც არც
შენმა გათვითცნობებულმა ხალხმა უწყის
და არც მის ხელომდღვანელებმა.

ნაზი-ბროლა. შენ ხომ იცი, ზენის.
მაშ რათ არ მოქმედობ?

ზენის. აკი ვმოქმედობ, ჩემი მოქმედე-
ბაა ჩემი ნაწერი, ჩემი აზრი საქვეყნოდ
მოფენილი, მაგრამ ხალხმა შეიგნო იგი?
განა მიცნობს მე ხალხი?

ნაზი-ბროლა. აბა რას ამბობ? როგორ
არ გიცნობს! შენზე უფრო ვის ეთაყვანე-
ბა? შენზე უფრო ვინ უყვარს?

ზენის. არა, ნაზი-ბროლა, არა! ეგ
ნამდვილი სიყვარული როდია; ეგ მართ-
ლა მხოლოდ თაყვანის ცემაა. ანგარიშ-
მიუცემელი, გაუსინჯავი. კიდევ ამიტომ
მძულს სწორედ ბრბო, რომ მან გაუსინ-
ჯავი იცის თაყვანის ცემა. მას გონია,
რომ ვითომ ვუყვარვარ, რადგან ჩემი
სიყვარული ესახელება! იცის, რომ მე
განსხვავებული გზით მავალი კაცი ვარ—
და ეს იცოდე,—ყოველივე თავის თავადს,
ყოველივე განსხვავებულს ხალხი ეკრძა-
ლება, პატივით ეპყრობა, იფერებს კი—
მიყვარსო. მაგრამ აბა მოხდეს ისე, რომ
ძალიან მკაცრათ გამოეყოს ხალხის ნდო-
მას იმ განსხვავებულის ლტოლვილება;
ნახავ ხალხი, ბრბო რას მოიქმედებს—
თავის ხელით ჩაქოლავს მას. ამას არ
უნდა დიდი შორს მქვრეტელობა!.. მო-

ვალს ჟამი და... ეს მომივა მეც... მაგრამ
დაუტეოთ ამაზე ლაპარაკი. **ნაზი-ბროლა.** (შეშინებული). შენც?

ზენის. დიად მეც და ყველა ჩემისთა-
ნას.

ნაზი-ბროლა. (შიშით კეკრის.) შენ
არა, სანამ სული მიდგას!

ზენის. როგორ, შენ გინდა სულ-
მდაბლობა გამოვიჩინო და ბრმათა სანატ-
რიონს მეც გამოვეკილო, როდესაც ჩემი
თვალი უფრო შორს ხედავს, როდესაც
ჩემი გონება უფრო მალაა აწეული?!
შენ გინდა მწვერვალიდან პატარა გორაკ-
ზე ჩამომახტუნო და ეგ გორა ბუმბერაზ
მთათ მივიჩინო?

ნაზი-ბროლა. არა, ზენის. იყავი, რაც
ხარ; ან მე ვით შეგცვლი?! მხოლოდ
მაგას ნუ იზამ, რომ ხალხს ჩამოშორდე.
ესოდენ ხანი ხომ მიჯგროდი და ხალხს
ზოგიერთ სადღეისო კითხვათა გარიგებაში
შველოდი, მაშ ჩემი სიყვარულისათვის
დასძლიე როგორმე თავს და შენის სიბრ-
ძნით ისე მოიქეც, რომ არც შენს მიმარ-
თულებას უღალატო და არც ხალხს
დასცილდე. შენც ხომ მზეს ეძებ?

ზენის. დიად, მეც მზეს ვეძებ, მაგრამ
მე მზე მზის მანათობლათ მინდა, რომ
ჩემი ფრთების გაქნევა უტყუარათ წინ-
მსვლელი იყოს. ხალხს კი ყველაფრად
უნდა მზის გამოყენება.

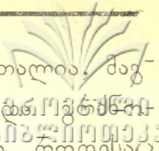
ნაზი-ბროლა. ო, ზენის, ზენის! გული
მითხრობს რაღასაც... ჩემის სიყვარული-
სათვის მაინც...

ზენის (ხაღჯაიანათ.) შენის სიყვარუ-
ლისათვის?... ო, ეს საბედისწერო გრძნო-
ბა! მას ვერ წაუფელ... დღესაც, როდე-
საც ქორწინების თავისუფლებას ვიცავდი,
შენი ჰაეროვანი სახე მიღვა თვალწინ.

ნაზი-ბროლა. (კეკაყუცათ) მისაყვედუ-
რებ?

ზენის. არა, ჩემო სულის-დგმავ! განა
მე ჩემი რწმენის წინააღმდეგ მოვიქეც?
მე თავით თვისით ყოველგვარ უსამართ-
ლობის მგებძოლი ვარ, მხოლოდ მე უფ-

რო შორს მივიწევი, ნამდვილ სათავისკენ და არ მინდა წვრილმანებზე დაეხურდავდე. (ჰაუზა).

ნაზი-ბროლა. ზენის ხომ არ გამიწყობი?.. ქორწინების თავისუფლება ხომ დამტკიცდა დღეს! მაგრამ ჩვენ რაღა ვქნათ? მე აკი კვლავინდებურათ, როგორც მთავრის ასულს არა მაქვს ნება თვის ქვეშევრდომს გაყვე. შენ კი...

ზენის. (დაშიფით.) მე კი ამ სამთავროს ქვეშევრდომი ვარ!

ნაზი-ბროლა. (უხეშობათ.) ეს დაბრკოლება უნდა ჩამოვიცილო როგორმე.

ზენის. სასახლეში კი სულ სხვა-გვარ ბჭობენ. არ გაგიგია, მზიან ქვეყნიდგან შენი მაშვლები მოსულან კიდევ. ვილაც მთავრის შვილს უნდინხარ თურმე!

ნაზი-ბროლა. (შეშფოთებულად.) როგორ, ზენის, ნუ თუ მართლა?

ზენის. ეს მართალია, მხოლოდ ერთი სასაცილო ამბავი მოხდა. რაკი გარშემო ესეთი არეული დრო დადგა, უშუყ-ვეზირს უბრძანებია, რომ მოციქულები, თუმც საპატიოთ, მაინც პატიმრათ შეინახონ, რომ აქაურებთან ვერავითარი დამოკიდებულება ვერ იქონიონ. ჩვენი ხავსის მოტრფიალენი ხომ სულ მზიან ქვეყნიდან ჩამოსულებს აბრალდებენ ამ აზრთა შლილობას.

ნაზი-ბროლა. ჰო, ეგ მეც ვიცი, რომ დიდი დევნა გამოცხადებული მზიან ქვეყნიდან მოსულებზე და ყველა გასასვლელელებს დიდძალი დარაჯი იდგეს, რომ აღარც იქით გაუშვან ვინმე და აღარც აქეთ.

ზენის. აი ხომ ხედავ. ეხლა კი თათბირი აქვთ შენს ძმასთან და ამბობენ, რომ ბევრ რამეზე და შენი გათხოვების შესახებაც თვით ქურუმთ-ქურუმს იბარებენო.

ნაზი-ბროლა. ო, მე თვით წავალ ჩემ ძმასთან და ყოველივეს აფუხსნი. ის ხომ, ამისთანებში მაინც, თავასუფალი მოაზრეა. მერე კიდევ შენ დიდათ გაფასებს.

აქამდის არა მითქვამს-რა მართალია, მაგრამ ისე ვიცი, რომ ჩემს წმინდა მამის ბას მაინც მამჩნევდა; ეხლა კი, როდესაც ქორწინების თავისუფლებაც გამოცხადდა, ამ პატარა საშთამომავლო დაბრკოლებას, ვიცი, თავიდან ამაცილებს.

ზენის ყველა მართალიაა, რაც თქვი. მეც დიდათ მათასებს, თვითაც შეიძლება ბევრზე უფრო მაღლაც იდგეს თავის თავისუფალის აზრებით, ქორწინების თავისუფლებაც დადგენილია; ამასაც დაუმატებ, რომ შენც გავიგებით უყვარხარ, მაგრამ მაინც ვერაფერს ვერ იზამს სასიკეთოს, თუნდა თანაგრძობითაც მოგეპყროს, თუნდა გულითაც მოინდომოს დახმარება. აკი, იცი, რომ თავის თავადობა არა აქვს, თავის ნებით ვერას მოიქმედებს. გადაგვარების გზაზე დამდგარი კაცია და გარშემო ძალებს დამორჩილებული ყავთ.

ნაზი-ბროლა. მაცადე, ზენის! დაგანახვებ, რომ მე გავიმარჯვებ და თუ არა, მაშინ როგორც მოისურვებ, ისე მოვიქცეთ. (შემოდის კარის კაცი).

კარის-კაცი. მთავრის ასულა, მთავარი გიწოდებს.

ზენის. (ნაზი-ბროლას); იყოს ნება შენი.

ნაზი-ბროლა. (თვალს გაუშტერებს) ჩემი სიყვარულისათვის, ზენის! (ხელა გადის კარის კაციც თან გაჭყვება..)

ზენის. ჩემი სიყვარულისათვის!.. ჰმ!.. გრძობა თუ გონება? ნეტა როდის მოელდება ბოლო ამათ ჭიდილსა, ან მოელდება? აი საუკუნო გამოცანა!

ფ ა რ დ ა .

ნაწილი მეორე.

სახსხავი მთავრის სასახლეში.

თაღებიანი გამოქვაბული. კედლები მარმარილოსა და ბრინჯაოსაგან არის ჩამოსხმული. ზევით თაღში შუაგულზე დიდი აღმასის თვალია ჩასმული, რომელიც ელვარებას ფენს იქაურობას. თალის კუთხეებიც სულ გარშემოსხმულია ასეთ მანათობელ სხვადასხვა ზომისა და სახის

მიიღება ხელის მოწერა 1911 წლისთვის.

ს ა ხ ა ლ ხ ო გ ა ზ ე თ ი

წელიწადი მეორე

ყოველდღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო

მომავალ 1911 წელს გაზეთი გამოვა იმავე პროგრამით, როგორც წარსულს წელს გამოდიოდა.

ყოველდღიურ გამოცემის გარდა გაზეთს ექმნება კვირეული

ს უ რ ა თ ე გ ი ა ნ ი დ ა მ ა ტ ე გ ა

დამატება გამოვა კვირაობით

გაზეთის ფასი დამატებებისად: წლით, როგორც ქაღაჩში, ისე ქაღაჩ გარეთ ღირს 8 მან. 50 კაპ., ნახევარი წლით—4 მან. 80 კაპ., ერთი თვით—80 კაპ.

კალკე ნომერი ყველგან ერთი შაური, დამატებიანი ნომერი (კვირისა) 7 კაპეკი. ადრესის გამოსაცვლელი ფასი 40 კაპ.

ხელის მოწერა მიიღება „სახალხო გაზეთის“ კანტორაში და წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნის მალაზიაში ი. ავალიშვილთან.

წლიურ ხელის მომწერს გაზეთის ფასი შეუძლიან გადააღადოს ნაწილ-ნაწილად:

ხელის მოწერის დროს 3 მან., 1 მარტისთვის 2 მან., 1 მაისისთვის 2 მან. და 1 ივლისისთვის 1 მან. 50 კა.

გაზეთის გამოწერვა შეიძლება მხოლოდ ყოველ თვის პირველ რიცხვიდან და არა ნაკლებ ერთი თვისა.

„სახალხო გაზეთის“ კანტორაში ხელის მოწერა მიიღება ყოველ დღე, კვირა-უქმეების გარდა დილის 9 საათიდან 3 საათამდე და ნაშუადღევს 5 საათიდან 7 საათამდე, თვის ბოლოს კანტორა კვირა-უქმე დღეებშიაც იქნება ღია.

ქალაქ გარეთ ხელის მომწერთ ფული უნდა გამოგზნონ ამ ადრესით:

Тифлисъ, редакция „Сахалхо газети“.

დამდეგ 1911 წლის განმავლობაში „სახალხო გაზეთის“ დამოუკიდებელივ განზრახულია გამოიცეს რამდენიმე კრებული სამეცნიერო, ფილოსოფიური და სამხატვრო შინაარსისა, თითო წიგნი იქნება 300—500 გვერდამდე. გამომცემლებთან შეთანხმებით „სახალხო გაზეთის“ წლიურ ხელის მომწერლებს თითო წიგნი დაეთმობათ 50 კაპ., სხვებისთვისკი ეღირება არა ნაკლებ თითო მანათისა.

სახალხო თეატრი

სამუშაოს 21 დეკემბერს

კ. მესხის იუბილე სადღესასწაულო წარმოდგენა

მონაწილეებს მთელი დასი, ქართული გუნდი კავსადის და აჰერის ორკესტრი.
ბილეთები იყიდება წამოდგენის დღემდის ქართულ თეატრის კასაში.

მიიღება ხელის მოწერა 1911 წლისათვის

საშეცნიერო—შედაგოგოურს და სალიტერატურო ჟურნალს

„ბანათლებაჲ“

(წელიწადი მეათხე)

ჟურნალი გამოვა ყოველ თვეში, გარდა ზაფხულის ორის თვისა, იმავე პროგრამით, როგორც ამდენხანს გამოდიოდა. ჟურნალი წლიურად ღირს გაგზავნით **ზამი მანეთი**, ნახევარი წლით **2 მანეთი**. სოფლის მასწავლებელთათვის წლიურად **2 მანეთი**. ცალკე ნომრები გასასყიდად არსად არ გაიგზავნება. დაიბეჭდება იმდენი ცალი, რამდენიც ხელის მომწერნი იქნებიან. ხელის მოწერა მიიღება ტფილისში „წერა-კითხვის საზოგადოების“ წიგნის მაღაზიაში **ივანე ავალიშვილთან** და „ნაკადულის“ რედაქციაში, პროვინციებში კვძო აგენტებთან.

მისამართი: Тифлисъ Дворянская Грузинская гимназія **Луарсабу Герасимовичу Боцвадзе**

P. S. რედაქცია სთხოვს ხელის მომწერლებს და აგენტებს დროზედ აცნობონ აღრესები, რომლითაც ჟურნალი უნდა გაეგზავნოს ხელის მომწერლებს.

რედაქტორ-გამომცემელი

თავ. ნ მ. ლორთქიფინიძე.